Ազգ
Azg
armenian daily

22 ՀՈՒՆՎԱՐ 1997, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ #11 (1265)

Եթե Ելցինին հնարավոր չլինի, գոնե Չուբայսին պաշտոնաթող անենք

ՄՈՍԿՎԱ, 21 ՀՈՒՆՎԱՐ, ՌԼ: Ռուսաստանի Դուման նորից է պատրաստվում քննարկել հակասական մի փաստաթուղթ: Նրանում Բորիս Ելցինին կոչ է արվում պաշտոնաթող լինել: Քննարկումը Դումայում նախանշված է վաղը, սակայն եթե նույնիսկ փաստաթուղթը հաստատվի էլ, խորհրդանշական նշանակություն միայն կունենա: Ռուսաստանի սահմանադրությունում չկա հստակ մեխանիզմ, որը թույլ տա պաշտոնաթող անել հիվանդ նախագահին, եւ Դումայի իրավաբանական հանձնաժողովն արդեն [illegible] հայտարարել է, թե այդպիսի փաստաթուղթն անօրինական կլինի: Դուման պատրաստվում է մեկ հարց եւս քննարկել. պահանջ նախագահին՝ սկսելու քննել իր աշխատակազմի ղեկավար Անատոլի Չուբայսի գործունեությունը եւ հեռացնել նրան աշխատանքից: Ընդդիմությունը համարում է, թե հնարավոր է, որ Չուբայսը խախտել է պաշտոնական անձանց համար մասնավոր ձեւով դրամ վաստակելն արգելող օրենքը: Այդ հարցը Դումայում կքննարկվի ուրբաթ օրը: Չուբայսը հերքեց իր հասցեին արված բոլոր մեղադրանքները: Սակայն Դումայի տրամադրության տակ գտնվող մի հրապարակված եւ մի չհրապարակված թերթային հոդվածներում պնդվում է, որ Չուբայսն անցյալ տարի ստացել է շուրջ 250 հազար դոլար եւ հարկեր չի մուծել այդ գումարից:

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂ

«Դարձ նախնիների հողը»

Ավարտվեց ՀՀ վարչապետի այցը ԼՂՀ

Աշխատանքային այցով ԼՂՀ-ում գտնվող ՀՀ վարչապետ Արմեն Սարգսյանն այցելեց ԼՂՀ պաշտպանության բանակի մի շարք զորամասեր: Հանդիպումների ընթացքում վարչապետը հետաքրքրվեց զինվորների առօրյայով, զինվորական ծառայության պայմաններով: Բարձրաստիճան հյուրն այցելեց նաեւ Ասկերանի շրջանի Խրամորթ գյուղի նոր միջնակարգ դպրոցը, որի շինարարությունն իրականացվել է սփյուռքահայ հովանավոր Ա. Էռնեկյանի (Արգենտինա) միջոցներով: ՀՀ վարչապետի շրջագայության վերջին օբյեկտը ԼՂՀ հանրապետական հիվանդանոցն էր, որտեղ հանդիպում ունեցավ բուժանձնակազմի հետ: Զրույցի ընթացքում քննարկվեցին հիվանդանոցի պայմանների բարելավման, դեղորայքի եւ սննդամթերքի ձեռքբերման հետ կապված մի շարք հարցեր: Այցելություններից հետո պատվիրակությանն ընդունեց ԼՂՀ նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանը: Հանդիպմանը ներկա էին ԼՂՀ վարչապետ Լեոնարդ Պետրոսյանը, նախարարներ, պաշտոնական այլ անձինք: Պատասխանելով տեղի մամուլի ներկայացուցիչների հարցերին, ՀՀ վարչապետը նշեց. «Նախ եւ առաջ սա դարձ է իմ նախնիների հողը»: Շուշի այցելելուց հետո ՀՀ կառավարության պատվիրակությունը վերադարձավ Երեւան:

ՎԱՀՐԱՄ ԱՂԱՋԱՆՅԱՆ

ՀՐԱՏԱՊ

Պետքարտուղար Օլբրայթի հայտարարությունը կմնա՞ սոսկ կարծիք

«Ազգն» արդեն անդրադարձել էր ԱՄՆ պետքարտուղար տիկին Օլբրայթի հունվարի 8-ին Սենատի արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողովի ելույթին, ուր վերջինս այն միտքն էր հայտնել, թե Կոնգրեսը պետք է վերանայի Ադրբեջանի նկատմամբ ոչ ռազմական օգնությունների դեմ պարտադրված արգելքները (թիվ 907 որոշում), միաժամանակ պահպանելով Հայաստանին տրամադրվող օգնությունը: Թե ինչպիսի՞ ազդեցություն կունենա ԱՄՆ նոր պետքարտուղարի այս հայտարարությունը, առայժմ դժվար է ասել: Համենայնդեպս Հայաստանի նախագահի ազգային անվտանգության գծով գլխավոր խորհրդական Ժիրայր Լիպարիտյանի կարծիքով, հայ-ամերիկյան հարաբերությունների վրա որեւէ ազդեցություն չի կարող ունենալ: Ինչ վերաբերում է տիկին Օլբրայթի առաջարկին, ապա, ըստ գլխավոր խորհրդականի, Ադրբեջանը ոչինչ կառուցողական չի արել այդ քայլին արժանի լինելու համար: Միաժամանակ, ինչպես մեր թերթին հայտնեց ԱՄՆ կառավարական մի պաշտոնյա, պետքարտուղար Օլբրայթը հայտնել է ընդամենը իր տեսակետը այդ խնդրի շուրջ, շարադրելով նաեւ արտաքին քաղաքականության մասին իր պատկերացումները: Բնականաբար, ըստ նույն պաշտոնյայի, պետքարտուղարի տեսակետը չի կարող դառնալ ԱՄՆ քաղաքականություն, քանի դեռ չի ընդունվել Կոնգրեսի կողմից: Մինչդեռ հայտնի է, որ միայն ԱՄՆ Կոնգրեսը կարող է վերացնել նման արգելքները, ընդունելով համապատասխան որոշում:

Ա. Հ.

Ժ. Լիպարիտյանը կմասնակցի «Անդրկովկասի հանրապետությունների ապագան» խորագրով լոնդոնյան հանդիպմանը

ԼՈՆԴՈՆ, 21 ՀՈՒՆՎԱՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Հունվարի 23-24-ը Լոնդոնում կանցկացվի Անդրկովկասի հանրապետությունների պաշտոնական ներկայացուցիչների՝ «Անդրկովկասի հանրապետությունների ապագան» խորագրով միջազգային հանդիպումը: Հանդիպմանը հրավիրված են Հայաստանի նախագահի գլխավոր խորհրդական Ժիրայր Լիպարիտյանը, Վրաստանի խորհրդարանի նախագահ Զուրաբ Ժվանիան եւ Ադրբեջանի փոխարտգործնախարար, Մեծ Բրիտանիայում Ադրբեջանի դեսպան Մահմուդ Մամեդգուլիեւը: Նրանք հանդես կգան զեկուցումներով: Հանդիպման նախաձեռնողն է Մեծ Բրիտանիայի «Վերտեկ» ոչ կառավարական կազմակերպությունը: Հանդիպման նպատակն է բացահայտել Աբխազիայի, Հարավային Օսիայի եւ Ղարաբաղի՝ Անդրկովկասում երեք խոշոր հակամարտությունների պատճառները: Հանդիպմանը կմասնակցեն նաեւ լրագրողներ:

ԱՊՀ

Գագաթաժողովը՝ հունվարի 29-ին

ՄԻՆՍԿ, 21 ՀՈՒՆՎԱՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: ԱՊՀ գործադիր քարտուղարությունը համագործակցության պետությունների ղեկավարների հասցեով ուղարկել է հունվարի 29-ին Մոսկվայում ԱՊՀ երկրների բարձրագույն ղեկավարների հանդիպմանը մասնակցելու հրավերներ:

Պետությունների ղեկավարների խորհրդի նիստը ծրագրվում էր անցկացնել հունվարի 17-ին, սակայն, ինչպես հավաստել են գործադիր քարտուղարությունում, հետաձգվել էր խորհրդի նախագահ՝ Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինի հիվանդության կապակցությամբ:

ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի հաղորդման համաձայն, հունվարի 29-ի նիստին, ինչպես սպասվում է, կմասնակցեն նաեւ կառավարությունների ղեկավարները: Այս մասին հայտնել են գործադիր քարտուղարության մամլո ծառայությունում:

Չիլլերը ԱՄՆ-ի քաղաքացի՞

ԱՆԿԱՐԱ, 21 ՀՈՒՆՎԱՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: «Ժողովրդավարական Թուրքիա» կուսակցության առաջնորդ, խորհրդարանի նախկին նախագահ եւ «Ճշմարիտ ուղի» կուսակցության [illegible] անդամներից Չինդորուքը հայտարարել է, թե կոալիցիոն «Ճշմարիտ ուղի» կուսակցության առաջնորդ Թանսու Չիլլերի դեմ: Նա Չիլլերին մեղադրել է, որ վերջինս իրեն «Ճշմարիտ ուղի» կուսակցության հիմնադիրներից մեկին, եւ իր ընկերներին ստիպել է հեռանալ կուսակցությունից: Չինդորուքը նաեւ հայտարարել է, թե մոտ ժամանակներս կարող է ներկայացնել փաստաթղթեր, որոնք ապացուցում են, որ Թանսու Չիլլերը ԱՄՆ-ի քաղաքացի է:

ԹԵԺ ԿԵՏ

Բրիտանական զենքերը փոխադրվում են Կիպրոսի գրավյալ տարածք

ՋՈՐՋ ՏԵՐ-ԲԱՐԹՈՂ

ՆԻԿՈՍԻԱ, 20 ՀՈՒՆՎԱՐ: Թուր- [illegible] -քիային վաճառված բրիտանական զենքերն սկսեցին փոխադրվել թուրքերի կողմից գրավված կիպրական տարածք, ինչը բացահայտորեն հակասում է Մեծ Բրիտանիայի կառավարության պաշտոնական հանձնառությանը՝ զենք չվաճառել Կիպրոսի ոչ օրինական կառավարությանը եւ ոչ էլ թուրք-կիպրական իշխանություններին:

Զենքի այս պորտի վաճառքը բացահայտողը եղավ լոնդոնյան հայտնի «Օբզերվեր» թերթը, կիրակի օրվա իր համարում: Նախապես թերթը հրապարակվել էր բրիտանական բանակի զենքի մատակարարման բաժանմունքի նախկին պետ գեներալ Դոնալդ Այլզի նամակն ուղղված այն ժամանակվա ներքին գործոց նախարար Դուգլաս Հոգգին:

Այդ նամակում գեներալը Հոգգից խնդրում էր քաղաքական ճանապարհ հարթել բրիտանական հակաօդային պաշտպանության զենքեր Կիպրոսի թուրքական գրավյալ տարածք ուղարկելու համար: «Մենք զենքերը ուղղակիորեն կվաճառենք Թուրքիային եւ վերջինս դրանք կտեղափոխի Կիպրոս՝ դեմ դնելու հա- [illegible] ... հույն-կիպրացիներին», [illegible] իր նամակում գեներալը: Այլզը: Հոգգն իր պատասխան նամակում չէր առարկել գեներալի առաջարկին:

Հարցն այն է, որ Մեծ Բրիտանիան, որ Կիպրոսի անկախության 3 գլխավոր երաշխավորներից մեկն է, վերջերս ամենախիստ քննադատության էր ենթարկել Կիպրոսի կառավարությանը ռուսական արտադրության S-300 հակաօդային հրթիռների գնման առթիվ, մինչդեռ չէր դատապարտել 1974 թ.-ին Կիպրոսի տա- [illegible] -րածքի 34 տոկոսի գրավումը թուրքական ներխուժող բանակի կողմից:

Մեծ Բրիտանիայի արտգործնախարարությունն այսօր հայտարարեց, որ Կիպրոսի նկատմամբ զենքի իր էմբարգոն մնում է ուժի մեջ, սակայն ընդունեց, որ Թուրքիան, որպես ՆԱՏՕ-ի դաշնակից երկիր, ստիպված չէ որեւէ բացատրություն տալու իրեն մատակարարված զենքը Հյուսիսային Կիպրոս տեղափոխելու համար:

Ուժի նոր ցուցադրում Կիպրոսին Թուրքիայի կողմից

21 ՀՈՒՆՎԱՐ, ՌԼ: Թուրքիայի վարչապետ Նեջմեթդին Էրբաքանն ասաց, թե թուրքական նավատորմի ռազմանավերը շուտով խարիսխ են գցելու Հյուսիսային Կիպրոսի ափերի մոտ՝ ի նշան համերաշխության թուրք կիպրացիներին: Թուրքիայի Անատոլու լրատվական գործակալությունը հայտնեց, որ նախորդ գիշեր Էրբաքանն ասել է, թե Կիպրոսն ու Թուրքիան ամեն ինչով կապված են միմյանց, եւ ամբողջ աշխարհը պետք է իմանա ու պարզ տեսնի սա: Նման հայտարարությամբ Նեջմեթդին Էրբաքանը հանդես եկավ Անկարայում՝ Կիպրոսի թուրքական հատվածի ղեկավար Ռաուֆ Դենքթաշի հետ հանդիպումից հետո: Թուրքիայի բանակի գլխավոր շտաբի պետ Իսմայիլ Հաքքի Քարադային ավելի ուշ հայտարարեց, թե ռազմանավերը Կիպրոս կհասցնեն ուրբաթ օրը, հունվարի 24-ին:

Նախագահ Քլինթոնն ու առաջին տիկին Հիլլարի Ռոդհամ Քլինթոնը պաշտոնամուտի արարողությանը հաջորդած պարահանդեսի ընթացքում: Պարահանդեսը տեղի ունեցավ Վաշինգտոնում [illegible] հին փոստատան շենքում, հունվարի 20-ի երեկոյան: Նույն օրը Մ. Նահանգների Առաջին զույգը եղավ 15 [illegible] պարահանդեսներում, բոլորն էլ նվիրված նույն օրվա պաշտոնամուտին:

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ **տեղական**

ԴԱՎ

Առողջ վարքի կանոնները մանկուց պետք է ներարկել

ԴԱՎ-ի (դիմադրողականության անկման վարակ, ռուսերեն՝ սպիդ) շուրջ մեր հանրապետությունում պահպանվող երկիմաստ լռությունը անցյալ տարվա վերջերից որեւէ կերպ խախտելու փորձեր սկսվեցին: Պաշտոնական լրատվությունը կամեցավ առաջ անցնել շրջող ու հետզհետե ամրագրվող լուրերից: Նոր տարվա առաջին ամսում ԴԱՎ-ի կանխարգելման հանրապետական կենտրոնի հրավիրած մամլո ասուլիսը բերեւ նույն նպատակն էր հետապնդում: Կենտրոնի տնօրեն Լեւոն Զոհրաբյանը տեղեկացրեց, որ 96 թ. ընթացքում Հայաստանում պաշտոնապես գրանցվել է ԴԱՎ-ի 26 դեպք: Նրանցից 17-ը տղամարդ են, իսկ միջին տարիքը հասնում է 32-ի: 5-ը հաստատված են որպես հիվանդներ, մնացյալը՝ վիրուսակիր: Խոսելով մերձակա երկրներում իրավիճակի մասին՝ պրն Զոհրաբյանը նկատեց, որ դժվար է զերծ մնալ վտանգից, երբ, օրինակ, սիֆիլիսը վերջին 5 տարիների ընթացքում Ռուսաստանում աճել է 30-35 անգամ, Ուկրաինայում՝ 20 անգամ, Բելառուսում՝ 54 անգամ: Նիկոլաեւ քաղաքում թմրանյութերի ներարկման ընթացքում վարակվել է 192 մարդ, որոնցից ամենակրտսերը 13 տարեկան: Համաճարակի տարածման գլխավոր գործոններից է տեղեկատվության բացակայությունը, ինչպես նաեւ սոցիալ-տնտեսական իրավիճակը: Կենտրոնի արդեն 2-րդ տարին ընթացող հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ ազգաբնակչության հիմնական մասը պատկերացում չունի սեռական կյանքի հիմնախնդիրների, սեռական հիվանդությունների կանխարգելման մասին: Լ. Զոհրաբյանը շեշտեց, որ հանդիպումը նպատակ ունի օբյեկտիվ տեղեկատվություն ապահովել: 1981-83 թթ. ընթացքում ԱՄՆ-ում ԴԱՎ-ի առաջին դեպքերի հայտնաբերումից մինչ այսօր աշխարհում գրանցվել է վարակի 24 մլն դեպք, որոնցից 2,5 մլն-ը երեխաներ: Համաճարակի սկզբում վարակման ամենաբարձր ցուցանիշը գրանցվել էր Շվեյցարիայում: Սակայն 6 տարի առաջ ծավալած ինֆորմացիոն-պրոպագանդիստական աշխատանքը նկատելիորեն նվազեցրել է այդ տոկոսը: Դանիայում, որտեղ տեղեկատվությունը բարձր հիմքերի վրա է դրված, 95 թ. տվյալներով յուրաքանչյուր 100 հազար բնակչի բաժին է ընկնում 0,7 դեպք, ի տարբերություն Ռուսաստանի համապատասխանաբար 182 մարդ: Ինֆորմացիոն-պրոպագանդիստական աշխատանքը, ըստ հանրապետական կենտրոնի տնօրենի, պետք է սկսել հնարավորին չափ շուտ: Դեռ մանկապարտեզներում անհրաժեշտ է ուսուցանել առողջ կյանքի վարքի կանոնները, որոնք ապագայում հասուն մարդու մեջ կվերածվեն հաստատագրված սկզբունքների: Կենտրոնի հետազոտությունները տեղական դպրոցներում ի հայտ բերեցին, որ բարձր դասարանցիները բավականաչափ պատկերացում ունեն ԴԱՎ-ի մասին, եւ «արդյո՞ք կխնամեն նման հիվանդի» հարցին մեծամասամբ դրական պատասխան են տվել, որը հաստատում է նրանց թե՛ մարդասիրական, հոգածու վերաբերմունքի, թե՛ հիվանդության փոխանցելիության հստակ պատկերացումների մասին: Այդուհանդերձ նրանք, ինչպես եւ մյուս բոլորը, խիստ կարիք ունեն ինֆորմացիայի:

ՀՀ առողջապահության նախարարությունը կառավարություն է ուղարկել որոշում ԴԱՎ-ի կանխարգելման ազգային կոմիտե ստեղծելու մասին: Կոմիտեի ստեղծումը խրախուսում են Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպությունը (ԱՀԿ), այլ միություններ: Պատասխանելով մեր հարցին, պրն Զոհրաբյանն ասաց, որ ազգային կոմիտեն չի կարող դառնալ հետազոտությունների համար միջոցներ տրամադրող հիմնադրամ, այն ավելի շուտ կլինի համակարգող մարմին: Բացի այդ, աշխարհում զանգվածային հետազոտությունների դադարեցման միտում է նկատվում, պետք է կոնկրետ միջոցներ մշակել ելնելով համաճարակային իրադրությունից:

Յուրաքանչյուր երկրում ԴԱՎ-ը ուրույն պատկեր ունի: Եվրոպական երկրներում վարակվածների 85 տոկոսը տղամարդիկ են, 15 տոկոսը՝ կանայք: Աֆրիկայում այդ հարաբերությունը հավասար է: Տեսական բժշկությունն առանձնացնում է յուրաքանչյուր տեղանքին բնորոշ ձեւեր, սակայն գործնական բժշկությունը դիտարկում է երկու տարատեսակ: «Արդյո՞ք Միացյալ Նահանգներում գտնվել է ԴԱՎ-ի նախնական փուլի բուժման միջոց» հարցին ի պատասխան Լ. Զոհրաբյանը հայտնեց, որ կլինիկական բուժման համար աշխարհում այսօր օգտագործվող 104 դեղամիջոցները միայն այս կամ այն կերպ են ազդում ԴԱՎ-ի զարգացման վրա, լիարժեք բուժում դեռ գոյություն չունի, այնպես որ հիվանդը մինչեւ վերջ մնում է վարակակիր:

ԴԱՎ-ի կանխարգելման հանրապետական կենտրոնից զատ Հայաստանում համաճարակաբանական հսկողություն են իրականացնում եւս 18 լաբորատորիա: 96 թ. ընթացքում անանուն հետազոտության դիմած մոտ 500 մարդկանցից միայն 4-ի մոտ է հաստատվել վիրուսի գոյությունը: Ի դեպ, ԴԱՎ-ը չունի իր սեփական ախտանիշերը, արտահայտվում է այլ հիվանդությունների միջոցով: ԱՀԿ-ի եւ մի շարք այլ հզոր գիտագործնական հաստատությունների մշակած նոր մեթոդի համաձայն ախտորոշումը կատարվում է 3-4 փուլով նվազեցնելու համար հնարավոր սխալները: Մեր երկրում ախտորոշման վճարման պատասխանատվությունն իր ուսերին է վերցրել պետությունը, քանի որ հետազոտվողների զգալի մասը հակված կամ ի վիճակի չեն այդ անելու, վտանգի տակ դնելով թե սեփական, թե ընտանիքի ու հասարակության առողջությունը: Ախտորոշումն արժե գրեթե 2,5 դոլար, բուժումը՝ մինչեւ 80 դոլար: Ասենք, որ Հայաստանում ԴԱՎ-ի առաջին 3 դեպքերը հայտնաբերվել են 88-91 թթ., իսկ 91-95 թթ. ընթացքում պաշտոնական որեւէ դեպք չի գրանցվել: «Օտարերկրացիների մուտքը օրենսդրորեն արգելելու կամ վերահսկելու մի շարք պետությունների ջանքերը չափազանց քիչ արդյունք են տվել», հայտնեց պրն Զոհրաբյանը: «Ազգի» հաջորդ հարցին՝ չե՞ն փորձում ստեղծել օրինագծեր, այդ թվում այնպիսիք, որոնք պատահականորեն վարակված մարդկանց կավատների (որոնց մեջ քիչ չեն օրինապահ մարմինների աշխատակիցները) ցանցից ու [illegible] ազատվելու երաշխիք կապահովեն, [illegible] պատասխանեց, որ իրենց գործառույթները սահմանափակվում են «մարդկանց կամավոր ստուգման հնարավորությունն ապահովելով»:

Վերջում ավելացնենք, որ այդպես էլ չի հաստատվում հայկական տերմինի միօրինակ անվանում:

ԱՆՈՒՇ ԳԱԼՍՏՅԱՆ

ՇՐՋԱՆ

«Պատրիտան» աջակցում է Կիպրոսին

Կիպրոսի շուրջ ծավալված իրադարձությունների կապակցությամբ օրերս Արցախի եւ Հայաստանի հույների «Պատրիտա» կազմակերպությունը հանդես եկավ հայտարարությամբ, ուր մասնավորապես նշվում է. «Հայաստանի եւ Արցախի հույների «Պատրիտա» կազմակերպությունը վրդովված է Կիպրոսի հիմնախնդրի հանդեպ ԱՄՆ ունեցած մոտեցումից»: «Պատրիտա» կազմակերպությունը կարծում է, որ ագրեսոր պետությանը՝ Թուրքիային աջակցելը կարող է ընկալվել իբրեւ ուրիշ պետությունների տարածքների նվաճման եւ բռնազավթման նոր փորձերի ինդուլգենցիա: ԱՄՆ-ը, որն այդ հարցում պաշտպանում է ՆԱՏՕ-ի իր գործընկերոջ տեսակետը, հերթական անգամ հավաստեց, որ իր սեփական շահերն ավելի ծանրակշիռ են, քան ժողովուրդների ճակատագիրը:

ՎԱՀՐԱՄ ԱՂԱՋԱՆՅԱՆ

Հայաստանի եւ Ադրբեջանի բանկային վերահսկողները մեկ տարածաշրջանային խմբում

Բանկային վերահսկողների Բազելյան կոմիտեի Անդրկովկասի եւ Միջին Ասիայի տարածաշրջանային խմբի նախագահ, ՀՀ ԿԲ խորհրդի անդամ Ռուբեն Վալեսյանի հասցեով նամակ է ստացվել Ադրբեջանի Ազգային բանկի վարչության նախագահի առաջին տեղակալ Ա. Գուլիեւից, որում հաստատված է Ադրբեջանի բանկի համաձայնությունը անդամակցելու տարածաշրջանային խմբին:

Տնտեսական բարեփոխումների իրականացման պայմաններում խիստ կարեւորելով փոխհամագործակցության անհրաժեշտությունը, նամակագիրը համերաշխություն է հայտնում տարածաշրջանային խմբի նպատակների դեկլարացիային, եւ Բազելյան կոմիտեի հովանու ներքո Անդրկովկասի եւ Միջին Ասիայի բանկային վերահսկողների տարածաշրջանային խումբ ստեղծելու հիմնադիր համաձայնագրի սկզբունքներին:

ՀՀ ԿԲ ԼՐԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

«31»-Ի ԳՈՐԾ

Դատավարության նոր փուլում հարցաքննվում են վկաները

Վահան Հովհաննիսյանի երկօրյա ցուցմունքները լսելուց հետո դատական կոլեգիան հունվարի 21-ին սկսեց վկաների հարցաքննությունը: Հիշեցնենք, որ «Վահան Հովհաննիսյան +30» գործով շուրջ 102 վկաներ են անցնում: Երեկվա նիստում հարցաքննվեցին նրանցից երկուսը՝ ՆԳՆ զորքերի դասակի հրամանատարներ, որոնք դատարանում հարցաքննված երկու տուժողների հետ ծառայում են նույն զորամասում:

Երկու վկաները պետք է նկարագրեին Մանվել Եղիազարյանի տան օպերացիայի մանրամասները՝ ուշադրության կենտրոնում պահելով Մ. Եղիազարյանի տնից եկած կրակոցները: Միանգամից ասենք, որ օպերացիային մասնակցած չորս զինվորականները ջանում էին նույնտիպ ցուցմունք տալ, իսկ որ հարցում դժվար էր կողմնորոշվելը՝ անտեղյակ ձեւանալ կամ «զինվորական գաղտնիք» համարել: Սակայն, սպաները չգիտեին, որ զինվորական գաղտնիքը հենց զորամասի համարն է, որը հրապարակում են դահլիճում: Նրանց բոլոր ջանքերը՝ հաստատել, որ Մանվել Եղիազարյանից բացի տնից կրակել է նաեւ նրա փոքր որդին՝ հաջողությամբ չպսակվեց: Նրանցից մեկը հայտարարում էր, որ գնդացրից ու ավտոմատից կրակել են միաժամանակ, մյուսը խոսում էր ընդհատումներով կրակելու մասին: Մեկը պնդում էր, որ տեսել էր պատուհանից դուրս բերված գնդացրի ու ավտոմատի փողը, նույնիսկ կրակոցի բոցը, իսկ ահա վկա Մանվել Գեւորգյանը երեկ դատարանում հայտնեց, որ իր ձեռքին նշանառուի հրացան էր, սակայն պատուհանից ոչ զենք էր երեւում, ոչ էլ կրակողը, հակառակ դեպքում կրակողին կխփեր: Մանվել Եղիազարյանի հարցերին նա շարունակում էր խուսափողական պատասխաններ տալ, իսկ երբ ամբաստանյալը պնդեց, որ զրահամեքենայի վրա նստածը վկան է եղել եւ իրենք խոսել են իրար հետ, վերջինս հաստատեց ասածը: Մ. Եղիազարյանը վաղուց էր ցանկանում շնորհակալություն հայտնել N դասակի հրամանատար Մանվել Գեւորգյանին, որն իր հանձնվելու մասին լսելով, զինվորներին հրահանգել է դադարեցնել կրակոցը:

Վահան Հովհաննիսյանը կոչ արեց ընդհանրապես դադարեցնել զենքերի տեսակները ճշտելու եւ կրակոցների ձայները տարբերելուն միտված հարցաքննությունները, բոլոր պատասխանները համարելով սուբյեկտիվ, քանի որ մարտի ժամանակ ոչ ոք ուշադրություն չի դարձնում, թե ով ինչպես է կրակում, ինչ արձագանք է առաջացնում:

Ս. Պ.

Կարմիր խաչը ծառայում է մարդկանց, ասում է միջազգային ֆեդերացիայի պատվիրակը

Թորուն Սվեյնբյոռնադոտտիրը Իսլանդիայից է եւ Կարմիր խաչի ու Կարմիր մահիկի ընկերությունների միջազգային ֆեդերացիայի լրատվության գծով պատվիրակն է Անդրկովկասում: Մեր տարածաշրջան նա եկել է ընդամենը մեկ ամիս առաջ եւ իր պաշտոնը վարում է Բաքվում:

Ինչո՞ւ Բաքվում, եւ ոչ թե, օրինակ, Թբիլիսիում կամ Երեւանում: Բանն այն է, պարզաբանում է պատվիրակը, որ գումարային առումով Ադրբեջանը ֆեդերացիայի կողմից իրականացվող երրորդ գործողության վայրն է աշխարհում Աֆրիկյան մեծ լճերի տարածաշրջանից եւ նախկին Հարավսլավիայից հետո: 1996 թվականին Ադրբեջանի կարմիր խաչը միջազգային ֆեդերացիա ներկայացրեց 10 մլն շվեյցարական ֆրանկի օգնության հայց, եւ այդ հայցն ընդունվեց համարյա ամբողջությամբ՝ 97 տոկոսով: 1993 թվականին Ադրբեջանում ստեղծվեց փախստականների 7 ճամբար, ուր հանգրվան են գտել 45 հազար մարդ: Պատվիրակի խոսքերով, ճամբարները կազմակերպվել էին Իրանի կարմիր մահիկի ընկերության աջակցությամբ, իսկ այժմ գտնվում են ֆեդերացիայի հովանու տակ:

Հարեւան հանրապետությունում ֆեդերացիայի գործունեության մեկ այլ ոլորտ է պարենային օգնության բաշխումը, պարենը ստացողների թվում են միայնակ մարդիկ, ծերեր, հաշմանդամներ: Խիստ կարիքավորներին պարբերաբար այցելում են Կարմիր խաչի գթության քույրերը, անհրաժեշտ օգնություն ցույց տալիս: Այժմ մենք ձգտում ենք անցում կատարել դեպի զարգացման ծրագրեր, որպեսզի դրանց իրականացումը մարդկանց ինչ-ինչ եկամուտներ ստանալու հնարավորություն տա, ասում է պատվիրակը: Ի դեպ, ֆեդերացիայի օգնությամբ Ադրբեջանի փախստականների ճամբարներում իրականացվում է գյուղատնտեսական ծրագիր, որի արդյունավետությունը պայմանավորված է նրանով, որ Հայաստանից մեկնած ադրբեջանցիները հիմնականում զբաղվել են գյուղատնտեսությամբ: Պատկերացրեք, որ անցած բերքը հնարավոր եղավ վաճառել Բաքվի միակ չորս աստղանոց հյուրանոցում, ասաց պատվիրակը:

Ինչ վերաբերում է ռազմագերիներին ու պատանդներին, ապա դրանց հարցը մնում է Կարմիր խաչի միջազգային կոմիտեի, եւ ոչ թե Կարմիր խաչի ու Կարմիր մահիկի միջազգային ֆեդերացիայի մանդատի մեջ (վերջինիս խնդիրն է օգնությունը կարիքավորներին):

Կարմիր խաչի ու կարմիր մահիկի ընկերությունների միջազգային ֆեդերացիայի Բաքվի պատվիրակության գործունեության մասին Թ. Սվեյնբյոռնադոտտիրը պատմեց երեկ հայաստանցի մի խումբ լրագրողների հետ հանդիպելիս՝ ֆեդերացիայի Երեւանի գրասենյակում: Իմ պարտականությունն է տեղեկություններ տարածել ֆեդերացիայի գործերի մասին, ասաց իսլանդուհին: Արդեն մեկուկես տարի է, ինչ նա աշխատակցում է Իսլանդիայի կարմիր խաչի ազգային ընկերությանը եւ միջազգային ֆեդերացիային: Աշխատել է Տանզանիայում, Բուրունդիի եւ Ռուանդայի սահմանագծին տեղակայված փախստականների ճամբարում: Թեեւ Թորունը չի խոսում ոչ ռուսերեն, ոչ հայերեն, ոչ վրացերեն, ոչ էլ ադրբեջաներեն, ձգտում է առավելագույնն իմանալ Անդրկովկասի մասին, ճանաչել տարածաշրջանի ժողովուրդներին: Գիտեմ, մեր երկրում այդքան էլ լավ չգիտեն ձեր տարածաշրջանը, ժպտում է պատվիրակը: Խոստովանենք, որ հայաստանցիներն էլ շատ բան չգիտեն հեռավոր Իսլանդիայի մասին, որի բնակչությունն ընդամենը 260 հազար է (այսինքն՝ Երեւանի խորհրդային շրջանից քիչ):

Լրատվության գծով պատվիրակի հետ հանդիպումը, որ վարում էր ֆեդերացիայի Հայաստանի պատվիրակության մամլո քարտուղար Լուսինե Ասլանյանը, ուսուցողական էր ոչ միայն հայ լրագրողների համար: Պատվիրակը տեղեկացվեց Հայաստանի աղետի ու հոգսերի մասին: Փախստականների կամ կարիքավորների հիմնահարցը պակաս արդիական չէ Հայաստանի համար, ասացինք մենք, օգնություն է հայցում երկրաշարժից տուժած հանրապետության հյուսիսային մասը: Եթե Հայաստանից մեկնած ադրբեջանցիները հողագործներ էին, ապա Ադրբեջանից, նախ եւ առաջ Բաքվից, եկած հայ փախստականները հիմնականում ինժեներներ են: Օրինակ բերվեց Կալինինոյի շրջանից, ուր Բաքվի խոշոր գործարաններից մեկի գլխավոր ճարտարագետը ստիպված հավաքուծությամբ է զբաղվում: Վերջում մեր զրուցակիցը շնորհակալություն հայտնեց, իր խոսքերով, օգտակար հանդիպման համար:

ՏԻԳՐԱՆ ԼԻԼՈՅԱՆ

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակութեան է տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ
Երեւան 375010, Հանրապետութեան 47
Ֆաքս 562941, AT&T (3742) 151065,
e-mail INTERNET: azg2@arminco.com
Գլխաւոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ /հեռ. 521635
Տնօրէն
ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ /հեռ. 562863
A STYLE համակարգչային ծառայութիւն /581841
Apple Macintosh - համակարգչային շարուածքը «Ազգ» թերթի
Յղումը «Ազգին» պարտադիր է
«AZG» DAILY NEWSPAPER
Editor
H. AVEDIKIAN, /phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Ընթացիկ

ՕՐԱԽՆԴԻՐ

Բարձրորակ, սննդարար, անվտանգ եւ էկոլոգիապես մաքուր սննդամթերք բնակչության համար

Շուկայական հարաբերությունների ներկա փուլում, երբ հսկող, վերահսկող կազմակերպությունները դեռեւս լիարժեք չեն գործում, հստակ չեն կիրառվում մթերքների արտադրական ձեւերն ու եղանակները, իրենց բարձրության վրա չեն սանիտարահիգիենիկ ու բուժական ծառայությունները, հսկողության տակ չեն գտնվում տեղական ապրանքների արտադրման ու մշակման ձեռնարկությունները, ներքին եւ արտաքին շուկաները, ապրանքների ստացման եւ վաճառքի ձեւերը եւ այլն, բացառված չեն անորակ, ժամկետանց, աղտոտված ու անպետք ապրանքների մուտքը շուկաներ ու նրանց առաքումը բնակչությանը:

Այսօր արդեն բուժական, սանիտարական, հիգիենիկ կազմակերպությունները, ինչպես նաեւ համապատասխան գիտական հիմնարկները տագնապ են բարձրացնում հանրապետության ազգաբնակչությանը վաճառվող անորակ մթերքների վաճառքի եւ դրա հետեւանքով առաջացած հիվանդությունների, մասնավորապես աղեստամոքսային տրակտի, սիրտանոթային, ընդհանուր թունավորումների եւ այլ հիվանդությունների քանակի մեծացման վերաբերյալ: Նշվել են նաեւ թունավորումներից առաջացած մահվան դեպքեր:

Մթերքների աղտոտման հիմնական պատճառ է միջավայրի աղտոտումը մարդու եւ կենդանիների համար վտանգավոր հիվանդագին, վնասակար նյութերով կոնտամինանտներով: Կոնտամինանտների տարածման աղբյուրներն են աղտոտված հողը, ջուրը, օդը, փաթեթանյութերը, արտադրական միջոցները, հումքը եւ մարդկային գործունեության այլ գործոններ:

Հողի աղտոտման հիմնական պատճառներն են աղտոտված ոռոգման ջուրը, բույսերի վնասատուների ու հիվանդությունների դեմ կիրառվող թունանյութերը՝ պեստիցիդները, անօրգանական եւ օրգանական պարարտանյութերը, օդային զանգվածից ուղղակի եւ տեղումներից թափանցող թունավոր նյութերի փոշիները եւ այլն:

Վերջին տարիներին բուսաբուծական տնտեսություններին պեստիցիդների առաքման գործին ձեռնամուխ են եղել մի շարք ձեռներեցներ, որոնք շատ դեպքերում վաճառում են ժամկետանց, անպետք, կիրառությունից հանված եւ անհայտ նյութեր, որոնք ձեռք են բերում ոչ մասնագիտացված հիմնարկներից, իսկ շատ դեպքերում վաճառքի են հանվում պահեստներում մնացած ժամկետանց մնացորդները: Շատ դեպքերում խախտվում են պեստիցիդների կիրառման ժամկետները, նորմաները, հատկապես «սպասման» ժամկետները (գործադրումից հետո թունազրկման ժամկետը): Ստացվում է գործադրված պեստիցիդների անթույլատրելի մնացորդային քանակ բերքի վրա եւ ներսում: Նման երեւույթ հաճախ նկատվում է ծխախոտի, վարունգի, լոբու եւ այն մշակաբույսերի վրա, որոնց ծնող վնասատուներից շատերը լինում են նաեւ բերքի հասունացման շրջանում: Պատահական չէ, որ նշված մշակաբույսերից թունավորման դեպքեր հաճախ են նկատվում:

Պեստիցիդներն անցնում են նաեւ հողի մեջ եւ անձրեւաջրերի հետ հոսում ջրավազանները ու թունավորում ձկներին եւ այլ կենդանիներին:

Նույնը կարելի է ասել նաեւ պարարտանյութերի վերաբերյալ: Նշենք նաեւ, որ նրանց մեջ գտնվող ազոտի եւ ֆոսֆորի իոնները հողի մեջ կուտակվելով անցնում են մշակաբույսերին եւ մեծ վտանգ ստեղծում մարդկանց համար: Մշակաբույսերում նրանց քանակական որոշումը շատ դյուրին գործ է, սակայն դժբախտաբար այդ ստուգումները չեն արվում:

Մեծ թվով կոնտամինանտներ մթերքի մեջ թափանցում են խմելու ջրի հետ անցնելով մշակաբույսերի եւ պատրաստած սննդամթերքի մեջ, կամ օգտագործվող խմելու ջրի, կերակրի եւ այլն: Հատկապես շատ վտանգավոր են ջրի մեջ թափանցած ծանր մետաղների եւ քիմիական այլ նյութերի մասնիկները:

Կոնտամինանտներ են նաեւ մթերքի մեջ թափանցած թունանյութերը, աճման խթանիչները, անտիբիոտիկները, հորմոնները, մանրէները, սնկերը, տոքսիկ մետաբոլիտները, միջատների ու կրծողների արտաթորանքները բույսերի մեջ եւ այլն:

Չափազանց վտանգավոր են պահածո մթերքներում զարգացող սնկերը եւ այլ միկրոօրգանիզմները, որոնք, հատկապես տնային պայմաններում պատրաստվող պահածոների մեջ բազմանալով պատճառ են դառնում ուժեղ թունավորումների եւ նույնիսկ մահվան:

Մեծ վտանգ են ներկայացնում նաեւ տնային պայմաններում պատրաստված ոգելից եւ ոչ ոգելից խմիչքները, որոնց վաճառքը անհրաժեշտ է խստիվ արգելել:

Մթերքների մեջ կոնտամինանտների թափանցումը նշվել է նաեւ փաթեթանյութերից, նրանց պատրաստման համար կիրառվող քիմիական, գունատու եւ համեմունքային նյութերից եւ այլն: Քիչ չեն նաեւ թունավորումները շրթներկից, կոսմետիկ եւ այլ նյութերից:

Սննդամթերքների աղտոտվածությունը տարբեր կոնտամինանտներով կարող է առաջ բերել ոչ միայն թունավորումներ, այլ նաեւ պատճառ դառնալ քաղցկեղածին, մուտագեն, տերատոգեն եւ օրգանիզմի համար վտանգավոր այլ հիվանդությունների, այդ թվում աշխատունակության անկում, վաղ ծերացում, աղեստամոքսային եւ խոցային հիվանդություններ եւ այլն:

Շոշափվող հարցը էլ ավելի հրատապ է դարձել վերջին տարիներին: Մեր հանրապետության շուկաները ողողվել են արտասահմանյան մթերքներով եւ այլ ապրանքներով:

Որտեղից ասես, որ չեն ներկրվում դրանք: Դրանցից շատերը խորթ են մեր բնակչության համար: Սանիտարահիգիենիկ մարմինների, Հայպետստանդարտի եւ այլ կազմակերպությունների տվյալներով, ներմուծվող սննդամթերքներից շատերը չեն համապատասխանում պահանջվող որակական ցուցանիշներին, դրանց մեջ քիչ չեն ժամկետանց, անորակ եւ գործածության համար ոչ պիտանի տեսակներ, որոնց մեջ հաճախ հայտնաբերվում են մեծ քանակությամբ կոնտամինանտներ:

Միջազգային կազմակերպությունների տվյալներով զարգացող եւ կազմակերպչական շրջանում գտնվող այն պետությունները, որտեղ չեն ստեղծվել սննդամթերքների անվտանգության ապահովման համար մշակված ազգային խիստ օրենքներ, դառնում են կոնտամինանտներով աղտոտված, ժամկետանց սննդամթերքների իրացման վայրեր: Թերեւս նույնը տեղի է ունենում նաեւ մեր հանրապետությունում: Նշենք, որ վերջին տարիների ընթացքում ՀՀ կառավարությունը մշակել եւ գործադրման մեջ է դրել մի շարք օրենքներ, որոնք սակայն դեռեւս բավարար չեն ապահովելու անվտանգ եւ բարձրորակ սննդամթերքների ներմուծումը:

Ասածին կարելի է ավելացնել նաեւ այն հանգամանքը, որ մեր հանրապետության քաղաքների ու այլ բնակավայրերի փողոցները, մայթերը եւ ազատ տարածությունները վեր են ածվել շուկաների: Նման վայրերում հաճախ կարելի է տեսնել այնպիսի ապրանքների վաճառք, որոնք օգտագործվում են ուղղակի կերով՝ կաթնեղեն, մսեղեն, կարագ, հացաբուլկեղեն, թխվածքներ: Այդ սննդամթերքները կարող են աղտոտվել ոչ միայն փողոցային փոշուց, այլ նաեւ ավտոտրանսպորտի արտանետումներից, որոնց մեջ քիչ չեն ծանր մետաղների եւ քաղցկեղածին (կանցերոգեն) նյութերը: Որտե՞ղ են մեր սանիտարահիգիենիկ ծառայության, ոստիկանության եւ այլ վերահսկող օրգանները, որոնք պարտավոր են հսկել բնակչության առողջապահության գործը:

Նշված հարցերի քննարկմանն էր նվիրված Երեւանի պետական համալսարանի, Գիտությունների ազգային ակադեմիայի, «Պարեն» գիտաարտադրական եւ նախագծային միավորման կողմից կազմակերպված եւ բավականին բարձր մակարդակով անցկացված «Սննդամթերքների աղտոտվածությունը բիոտիկ եւ աբիոտիկ կոնտամինանտներով» գիտաժողովը, որը տեղի ունեցավ ս. թ. հունվարի 16-ին Երեւանի պետական համալսարանում: Ուրախալի է, որ գիտաժողովի նյութերը (շուրջ 50 հոդված) տպագրվել են առանձին գրքի ձեւով ռուսերեն, հայերեն եւ անգլերեն:

Գիտաժողովը ընդունեց ծավալուն որոշում, որի կետերից շատերը ուղղված են հանրապետության կառավարությանը, Ազգային ժողովին, գյուղատնտեսության եւ պարենի, առողջապահության եւ այլ նախարարությունների, գիտական եւ հսկողական կազմակերպություններին: Համոզված ենք, որ դրանք դրական նշանակություն կունենան ստեղծված խնդիրների լուծման գործում:

Ս. ՄԻՐԶՈՅԱՆ
ՊՐՈՖԵՍՈՐ, ՀՀ ԳԱՍ
ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ
ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԽՄԲԻ ՂԵԿԱՎԱՐ

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ

Հայաստանը շրջադարձ չի կատարում դեպի բռնատիրություն

Ի պատասխան «Դեպի բռնատիրություն շրջադարձը մթագնում է Հայաստանի երջանկությունը» հոդվածի, որը լույս էր տեսել «Նյու Յորք թայմս» թերթի հունվարի 3-ի համարում, եւ որը թարգմանաբար տպագրվեց «Ազգի» հունվարի 8-ի համարում, «Արմինըրն Միրըր Սփեքթեյթըր» շաբաթաթերթն իր ստորեւ թարգմանաբար ներկայացված հունվարի 11-ի խմբագրականում վերեւի վերնագրի տակ գրում է.

Վերնագիրն ինքնին բավական էր ընթերցողի մտքում կանխակալ կարծիք առաջացնելու համար: Առաջին պարբերությունից սկսած մինչեւ հոդվածի վերջը հեղինակը քննադատում է հայաստանյան կյանքի համարյա բոլոր կողմերը: Այն տպավորությունն ես ստանում, որ հոդվածը արձագանքն է լիսաբոնյան գագաթաժողովի, որտեղ Հայաստանին քննադատեցին Ղարաբաղի հարցում իր վարած քաղաքականության համար:

Հայաստանը զե՞րծ է թերություններից: Իհարկե ոչ: Շատ սխալներ կատարվեցին եւ շատ հնարավորություններ բաց թողնվեցին: Ընդդիմությունը, որն ի հայտ եկավ նախագահական ընտրարշավի օրերին, այժմ քաղաքական կարեւոր մի ուժ է, որի հետ հաշվի պետք է նստել: Մյուս կողմից, սակայն, նախագահը շարունակում է իրեն հեռու պահել համաքաղաքացիներից: «Ազգ» թերթի խմբագիր Հակոբ Ավետիքյանն այսպես է ներկայացնում իրավիճակը. «Տնտեսությունն այնքան հուսահատ վիճակում չէ, ինչքան առաջ: Պատերազմ չկա: Բայց դրանց զուգահեռ մեր նախագահը ավելի է մեկուսացել եւ դարձել ավտոկրատ: Ճշմարտությունն այն է, որ նա ժողովրդավար է այդ բառի ամենապլատոնական իմաստով»:

Բայց չէ՞ որ այդ նույն նախագահն է, որ վարչապետ նշանակեց Արմեն Սարգսյանին, որն իր նախորդների հետ համեմատած, ավելի եռանդուն է եւ վճռական կատարելու արմատական փոփոխություններ կառավարության մեջ: Հարցազրույցի ընթացքում Սարգսյանը նշել է. «Մամուլը պետք է իրոք ազատ լինի եւ այդ ազատությունը պետք է երաշխավորվի:

—Պետք է հստակ նշվի, որ այլախոհությունը ոչ թե տանելի, այլ նաեւ ցանկալի երեւույթ է»: Որեւէ մեկը նման հանդուգն հայտարարություն լսե՞լ է նախկին խորհրդային հանրապետությունների այժմյան նախագահներից կամ վարչապետներից: Համեմատած բռնապետությունների մեջ Հայաստանը բացառություն է, նույնիսկ եթե այստեղ ժողովրդավարությունը դեռեւս չի համապատասխանում այդ բառի մեր հասկացությանը: Այո, նախկին խորհրդային հանրապետություններից Հայաստանը առաջիններից է եղել, եւ այժմ էլ է, որ կիրառել է ժողովրդավարությունը հակառակ իր դիմագրաված հսկայական դժվարություններին: «Նյու Յորք թայմսի» խմբագրի կանխակալ կարծիք ունենալն ակնհայտ է հենց այն փաստից, որ Հայաստանի հաջողությունների մասին գրված եւ ոչ մի հոդված չի երեւացել նրա թերթի առաջին էջում: Միայն այս բացասական գրությունն է, որ կարեւոր համարվելով արժանացել է այդ պատվին: Նյութերի ընտրության հարցում այս աչք ծակող խտրականությունը կարող է ընթերցողներին առաջնորդել միայն մի եզրահանգման, որ «Նյու Յորք թայմսի» խմբագիրները գաղտնի համաձայնության են եկել, կամ առնվազն ոգեշնչված են շահույթ ստանալու հեռանկարներով, նրանց հետ, ովքեր մտադիր են Ղարաբաղի հակամարտության հարցը լուծել հօգուտ նավթով հարուստ Ադրբեջանի:

Հոդվածի հեղինակ Մայքլ Սփեկտրը գրում է. «Նույնիսկ հիմա, երբ այդ սահմանափակումներից շատերն արդեն վերացել են, երեք միլիոն բնակչություն ունեցող երկրում թերթերի ընդհանուր տպաքանակը հազիվ 31 հազար է»: Երեւի Սփեկտրը տեղյակ չէ, որ շրջափակումը դեռեւս ուժի մեջ է եւ թուղթ ձեռք բերելն ամենադժվար խնդիրներից մեկն է: Տեղին է հիշել, որ 1993 թվին «Ազգ» օրաթերթն ուներ 36 հազար տպաքանակ: Երկու տարի անց այդ թիվն իջավ անգամ 15 հազարից էլ ցած, տպագրության սղաճի եւ շրջափակման հետեւանքով: Տասնյակ թերթեր շատ կարճ կյանք ունեցան, իսկ ներկայիս հրատարակվողներն ունեն անկայուն ապագա: Շարքային քաղաքացին ի վիճակի չէ ամեն օր թերթ գնելու:

Հայաստանին եւ նրա բնակչությանը բաժին ընկան երկրաշարժը, շրջափակումը, պատերազմը, սարսափելի ցուրտն ու սննդի սակավությունը: Տասնյակ հազարավորներ լքեցին հանրապետությունն այլ վայրերում աշխատանք որոնելու նպատակով: Այնուամենայնիվ, Հայաստանն այսօր մի նոր ու պայծառ դարաշրջանի շեմին է: Կառավարության նոր կազմով, Ադրբեջանի հետ կնքված զինադադարի, բազմաթիվ այլ երկրների հետ հաստատված դիվանագիտական հարաբերությունների, եւ համայն սփյուռքահայության բարոյական եւ ֆինանսական աջակցության պայմաններում, Հայաստանը կարող է այդ շրջանում դառնալ մի լուսավոր փարոս:

Դրան հասնելու դեռեւս ամենահուսալի նախադրյալը, Հայաստանի համար ինչպես Սփեկտրն է գրում իր հոդվածում, «ծնելիությունն է... որը երկար ժամանակ նվազում արձանագրելուց հետո, այժմ սկսել է աճել»:

Իր եռանդուն վարչապետով, ներկայիս շարունակվող խաղաղության եւ բարելավվող տնտեսության պայմաններում, Հայաստանն ընթանալու է դեպի բարգավաճում: Իսկ բարգավաճումն, իր հերթին, ետ է բերելու իր այն եռանդուն զավակներին, որոնք հեռացել էին երկրից աշխատանքի ակնկալիքներով: Նրանք մասնակցելու են մեր հայրենիքի՝ Հայաստանի վերակառուցմանն ու վերակենդանացմանը: Բռնատիրության տասնամյակներն անցել են: Խաղաղությունը հաստատելու դեպքում, Հայաստանն անպայման կբարգավաճի:

ԱՆՑԱԾ ՕՐԵՐ

Նյու Ջերսիի քաղաքապետի այցը Երուսաղեմի Հայ պատրիարքարան

Նյու Ջերսիի քաղաքապետ Քրիստին Ուիթմանի գլխավորությամբ մի պատվիրակություն անցյալ նոյեմբերին Իսրայել է ժամանել առեւտրական հարաբերությունների շուրջ բանակցելու:

Օգտվելով առիթից, քաղաքապետը, ըստ «Արմինըրն Միրըր Սփեքթեյթըր» շաբաթաթերթի հաղորդագրության, այցելել է Երուսաղեմի հայկական պատրիարքարան, որտեղ նրան ընդունել են Թորգոմ պատրիարք Մանուկյանը ու Ս. Հակոբյանց միաբանության հոգեւորականները: Պատվարժան հյուրը շրջագայել է ամբողջ տարածքով, հետաքրքրություն ցուցաբերել ձեռագրատան նյութերի վերաբերյալ:

Նկարում ձախից աջ. Վահագն Հովնանյան, Քրիստաբել Վարդանյան, Պող Վարդանյան, Նյու Ջերսիի առեւտրի գծով հանձնակատար Գուալթերոս Մեդինա, քաղաքապետ Քրիստին Ուիթման, Թորգոմ պատրիարք Մանուկյան եւ Նյու Ջերսիի օրենսդրական ժողովի նախկին խոսնակ Կարապետ Հայրապետյան:

Տ. Օ.

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

ազգային

ՄԱՅՐԵՆԻ

Ապագան մեսրոպեան ուղղագրութեանն է

«Գրական թերթում» (24.12.1996) հրապարակուած է «Գիտական, արդիական եւ մատչելի» խորագրով հարցազրոյց ԳԱ ակադեմիայի բանասիրութեան եւ արուեստի պրոբլեմային խորհրդի նախագահ, ակադեմիկոս Սերգէյ Աբրահամեանի հետ:

Այս հարցազրոյցի հանդէպ անտարբեր մնալ կնշանակի լռելեայն նպաստել գիտնականների ու մտաւորականների այն խմբին, որը խաչակրաց արշաւանք է ձեռնարկում, եւ արդէն տառերը հանուած են մատեաններից. Ակադեմիկոս Սերգէյ Աբրահամեանը ահազանգում է. «Որոշ թերթեր եւ առանձին անձինք փորձում են խառնակություն մտցնել (եւ մտցնում են) մեր գրական լեզվի ուղղագրության տասնամյակների ընթացքում կայունացած օրինաչափությունների մեջ»: Անհնար է այս տողերը կարդալ եւ ներողամտօրէն չժպտալ. եթէ այդ օրինաչափութիւններն իրօք «կայունացած» են, մի քանի թերթերի եւ անհատների «խառնակութեան» փորձերից կա՞յ այդչափ տագնապել... Մանաւանդ «խառնակութեան» արած-չարածն այն է, որ ընդամենը «Առաջարկներ են արվում մերժել արեւելահայերենի գործող ուղղագրությունը եւ վերականգնել հինը... Որոշ թերթեր զուգահեռաբար տեղ են տալիս հին եւ նոր ուղղագրություններին. Երեւանում դպրոցականների համար գրքեր են լույս աշխարհ գալիս վաղուց մերժված այդ ուղղագրությամբ»...

Մնում է եզրակացնել, որ յիշեալ խմբի անհանգստութեան պատճառը ոչ այնքան նշուած հանգամանքներն են, որքան այն իրողութիւնը, որ այդ ուղղագրութեան պաշտպանների ոտքի տակ, ինչպէս ասում են, հողը երերում է:

Ազատ, անկախ հռչակուած Հայաստանում հրատարակչութիւններին, մամուլին եւ բոլորին տրուած է հին ազգային կամ մեսրոպեան ուղղագրութեան եւ նոր գործող ուղղագրութեան ազատ ընտրութեան իրաւունք: Մայր թերթի ճակատը լուսապսակուած է մեսրոպեան ուղղագրութեամբ «Հայաստանի Հանրապետութիւն»: Բայց ի՞նչ կարող ես անել, աւագ սերնդի գիտնականներից ոմանք ոչ մի կերպ չեն կարողանում բեռնաթափուել անցեալի վարչարար հոգեբանութիւնից ու աշխատաոճից: Չկարողանալով հիմնաւորել նոր ուղղագրութեան գիտականութիւնը, գիտնականների այս խումբը դիմում է քաղաքական եզրայանգումների, զարգացնելով այն միտքը, թէ, իբր, չի կարելի մերժել արեւելահայերէնի ներկայիս ուղղագրութիւնը, «որը մեր փաստական պետական լեզուն է», ինչպէս արտայայտւում է ակադեմիկոս Սերգէյ Աբրահամեանը:

Մենք համաձայն չենք արեւելահայերէնի ուղղագրութեան վերանայումը պետականութեան դէմ մեղանչում համարելուն:

Հայաստանի Հանրապետութեան պետական լեզուն հայերէնն է: Հայերէնը, բայց ո՛չ երբեք միայն ու միայն արեւելահայերէնը: Հայերէն հասկացութեան մէջ մտնում են թէ գրաբարը, թէ արեւելահայերէնը, թէ արեւմտահայերէնը: Հայերէնը այդ բոլորի, այդ թւում նաեւ միջին հայերէնի եւ բարբառների հանրագումարն է: Պետական այրերը, գրողները, լրագրողները, բոլորը կարող են օգտուել եւ օգտւում են հայոց լեզուի ամբողջ գանձարանից: Այս տեսակէտից, մեղմ ասած, զարմանք է պատճառում Սերգէյ Աբրահամեանի պաշտօնական ու մասնագիտական դժգոհութիւնն այն փաստի առիթով, որ «ոմանք» «գործածում են արեւելահայերենում չեղած ձեւեր մամլը (փոխանակ մամուլի), գործոց (փոխ. գործերի), արվեստից (փոխ. արվեստների), թիվ 8 (փոխ. համար 8) եւ այլն»: Յարգարժան ակադեմիկոսի կարծիքով, արեւմտահայերէնից այսպէս օգտուողները «երկու ուղղագրական համակարգի միասնականության խնդիրը նենգափոխում են արեւելահայերենի ուղղագրության մերժումով...»:

Ոչ մի նենգափոխութիւն չկայ եւ չի կարող լինել արեւմտահայերէնից տեղին եւ ըստ անհրաժեշտութեան օգտուելու մէջ: Դա համազգային զգացողութեան, համազգային լեզուամտածողութեան դրսեւորում է, որը միանգամայն դրուատելի ու քաջալերելի է: Դրանով է սկսւում այն ճանապարհը, որը տանում է դէպի միասնական ուղղագրութիւն: Բայց ո՜վ զարմանք, Աբրահամեանք դէմ են «Մէկ ազգ մէկ ուղղագրութիւն» կարգախօսին, կարգախօս, որը, մեր կարծիքով, նորանկախ Հայաստանի գաղափարա-հոգեբանական ձեռքբերումներից է: Սերգէյ Աբրահամեանը յայտարարում է. «Ոչ թէ գիտական, այլ զուտ քաղաքական բնույթ ու նպատակ ունի «Մեկ ազգ մեկ ուղղագրություն» կարգախոսը»:

Եղա՜ւ...

Աբրահամեանը փորձում է հաւատացնել, թէ մեսրոպեան ուղղագրութիւնը «բազմապատիկ անգամ կդժվարացնի մայրենի լեզվի ուսուցումը, դրանով իսկ մեծ հարված կհասցնի մայրենի լեզվի ուսուցմանը, սովորող սերնդին, ժողովրդին»:

5–6 տարի առաջ մարդիկ գուցէ հաւատ ընծայէին այսօրինակ քարոզներին: Բայց այսօր, երբ գրեթէ ամեն յարկի ներքոյ մեսրոպեան ուղղագրութեամբ Աստուածաշունչ, կրօնական եւ աշխարհիկ բնոյթի այլեւայլ գրքեր կան, որ սիրով կարդացւում են, գնալով, աւելի ու աւելի արտամոս են դառնում, երբ հազարաւոր դպրոցականներ անսխալ կարդում, արտասանում եւ երգում են շարականներ ու միջնադարեան այլ գրական ստեղծագործութիւններ, այլեւս անհասկանալի է «բազմապատիկ դժուարութիւնների» եւ «մեծ հարուածի» սարսափը, որը մարդկանց ներշնչել են ուզում ներկայիս ուղղագրութեան ջատագովները: Նրանք այն աստիճան գինովցած են իրենց քարոզների ներգործութեան հաւանականութեամբ, որ մտքերի մէջ Սփիւռքը եւս գրաւուած են ենթադրում: Ըստ ակադեմիկոս Սերգէյ Աբրահամեանի, մի առանձին խնդիր չկայ սփիւռքահայութեանը եւս մեզանում գործող ուղղագրութիւնը պարտադրելու մէջ. «պարզապես հիմնականում կարող է առաջանալ հոգեբանական բարդույթ, դա էլ կվերաբերի միայն ներկա սերնդին»:

Սփիւռքահայութեան (Հայաստանից արտագաղթածներին չհաշուած) մասին այսպիսի պարզունակ կարծիքն առնուազն ցաւալի է:

Հարցազրոյցից տեղեկանում ենք, որ Սերգէյ Աբրահամեանի գլխաւորած խորհուրդն իրեն իրաւունք է վերապահել եւ ՀՀ կառավարութեանն առընթեր Լեզուի պետական տեսչութեանը «տրամադրել է հայտարարության մի տեքստ հրապարակելու համար, որով լեզվի տեսչությունը պահանջում է բոլորից՝ ղեկավարվել ուղղագրության, ուղղախոսության, ինչպես եւ գրական հայերենի բառական, քերականական, ոճական, կանոնարկված, ընդունված օրինաչափություններով, օրենքներով: Լեզվի տեսչությունը դրանով միշտ դառնա նախորդ շրջանի կանոնարկող որոշումների իրավահաջորդը»:

Մենք լիայոյս ենք, որ Լեզուի պետական տեսչութիւնը բնաւ երբեք չի դառնայ «նախորդ շրջանի», այսինքն վարչահրամայական ժամանակների «իրաւայաջորդը» եւ կմնայ մեր ժամանակին արժանի գիտական եւ իրաւական բարձրութեան վրայ: Լիայոյս ենք նաեւ, որ Լեզուի տեսչութիւնը հասարակական կարգավիճակ ունեցող Աբրահամեանի խորհրդին վերադարձրել է աննախադէպ այդ յայտարարութիւնը պետական հիմնարկի իրաւունքին ու արժանապատուութեանը պատշաճող պատասխանով...

Իր տուած հարցազրոյցում Աբրահամեանն ասում է. «Բայց եթէ, այնուամենայնիվ, հարկ համարվի քննարկման դնել արեւելահայերենի գործող ուղղագրությունը, ապա այդ քննարկումը պիտի կրի համաժողովրդական բնույթ...»: Մենք ճիշտ հակառակն ենք կարծում: Կան հարցեր, որոնք լուծելիս չի կարելի առաջնորդուել ձայների մեծամասնութեան սկզբունքով: Մանաւանդ այս դէպքում, երբ նոյնիսկ մասնագէտների կարծիքները չեն միատեղւում: Այս պարագային ո՞րն է, ուրեմն, ելքը:

Բարեբախտաբար, արդէն հինգ տարի է, ինչ ելքը գտնուած է: Տալով յարգս յարգաւորաց եւ պատիւ արժանաւորաց, ասենք, որ միակ ելքը սահմանուած է պետականօրէն թոյլատրելով երկու ուղղագրութիւնների խաղաղ գոյակցութիւնը: Ներկայումս անցումային շրջան է ապրում նաեւ արեւելահայերէնի ուղղագրութիւնը: Սա նշանակում է, նախեւառաջ, հանդուրժողութիւն, վարչարարական միջամտութիւնների բացառում: Մերձակայ տարիներին ժողովուրդն առաւել վարժուած կլինի մեսրոպեան ուղղագրութեանը, եւ հարցի հետ կապուած պատկերացումներն առաւել կճշտուեն:

Ազգային մեսրոպեան ուղղագրութեան կողմնակիցները հաւատարիմ են խաղաղ գոյակցութեան սկզբունքին: Բայց ահա, ինչպէս խնդրոյ առարկայ հարցազրոյցը վկայում է, գործող ուղղագրութեան կողմնակիցները նոյնիսկ ժամանակաւորապէս գոյակցելու մտադրութիւն չունեն:

Իբրեւ գործող ուղղագրութեան անձնական առաւելութիւններ շարունակաբար շեշտելով «գրության եւ արտասանության համապատասխանությունը», «մատչելիությունը», Սերգէյ Աբրահամեանը ջանում է չտեսնելու տալ, մոռացութեան մատնել անհատուցանելի այն վնասները, որ խորհրդային եօթը տասնեակ տարիների ընթացքում այդ ուղղագրութեան պատճառով հասցուել են մեր գրաւոր մշակոյթին, սերունդների գրագիտական-կրթական մակարդակին, հայեցի մտածողութեանը, ազգային նկարագրին: Եօթանասուն տարում ստեղծուել է մի այնպիսի գրաւոր հայերէն, որը նման չէ հազարամեակների խորքից եկած ու մինչեւ 1922 թուականը հասած հայերէնին, անունով հայերէն է, սակայն իր տեսքով ու բովանդակութեամբ ոչ միայն հայերէն չէ, այլեւ յաճախ բացարձակ անհեթեթութիւն է: Ընդգծում ենք, մեր խօսքը խորհրդային դարաշրջանի *գրաւոր* հայերէնի մասին է, որը ուղղակի անհամապատասխանութեան մէջ է բանաւոր հայերէնի հետ:

Նորանկախ պետականութեան առաջին օրերից հրապարակ եկած «Վերադարձ դէպի մեր արմատները» կարգախօսը բազմաթիւ քնագաւառների հետ մեկտեղ վերաբերում է, անշուշտ, նաեւ հայոց լեզուի արմատներին: Սերգէյ Աբրահամեանը զուր է փորձում մէջտեղից վերացնել համընդհանուր կամք ու բաղձանք դարձած այս կարգախօսը եւս, գրելով. «Վերադարձ դէպի մեր արմատները» կարգախոսը բացարձակապես կեղծ է»:

Ժողովրդի կարգախօսի հետ այսպէս վարուելու պատասխանատուութիւնը թողնելով ակադեմիկոսի խղճին, գործող ուղղագրութեամբ բերենք մէկ արմատի օրինակ հետեւեալ մի քանի բառերի մէջ՝ *ազգա*ՍԵՐ, *աղքատա*ՍԵՐ, *բանա*ՍԵՐ, գրաՍԵՐ, եղբայրաՍԵՐ, *երգողա*ՍԵՐ, *զարդա*ՍԵՐ, *զգաստա*ՍԵՐ, *ընչա*ՍԵՐ, *ընտանա*ՍԵՐ, *իմաստա*ՍԵՐ, *ինքնա*ՍԵՐ, *խաղաղա*ՍԵՐ, *խաւարա*ՍԵՐ, *ծառա*ՍԵՐ, *ծնողա*ՍԵՐ, *կենսա*ՍԵՐ, *կենցաղա*ՍԵՐ, *կռուա*ՍԵՐ... Նմանատիպ բառերի քանակը շա՜տ շատ է: Բանաւոր հայերէնում թուարկուածները եւ հարիւրաւոր նման բառեր լիակատար, ստոյգ եւ անթերի հայերէն են, իսկ մէջբերուած գրաւոր տեսքով հայերէն չեն: Ճշմարիտ հայերէնում ՍԵՐ նշանակում է *կաթի սեր, շինուկ*, այդ արմատից է նաեւ ՍԵՐԱՒՈՐԵԼ, ՍԵՌԱՒՈՐԵԼ, ՍԵՐԵԼ՝ զաւակագործելու, աճեցնելու, ծնելու իմաստով: Ուստի Հայկազեան լեզուի բառարանում մեր յիշատակած տեսքով բառեր չկան: Չկան եւ չէին կարող լինել, որովհետեւ հայերը բոլոր ժողովուրդների նման լուրջ ժողովուրդ են եւ չէին կարող գրել, օրինակ, *գրա*ՍԵՐ, *զարդա*ՍԵՐ (բառացի՝ գրի շինուկ, զարդի շինուկ) եւ հասկանալ *գիր* ՍԻՐՈՂ, *զարդ* ՍԻՐՈՂ: Սիրել բառի համար հայերս ունենք մէկ այլ, համապատասխան արմատ՝ ՍԷՐ: Ե-ն եւ է-ն բառամիջում նոյնատեսակ են հնչում: Նրանց իրարից տարբերելու համար Մեսրոպ Մաշտոցը առաջինին կոչել է Եչ եւ դրել Այբուբենի 5-րդ, երկրորդի անունը թողել է հնչման ձեւով եւ տեղադրել Այբուբենի 7-րդ տեղում: Նրա մտքով չէր կարող անցնել, թէ երբեւէ այդ գրերը միշտ նոյնանման գոյացնելով ազգի գլխին թափուող անթիւ-անհամար բառակերտ անիմաստութիւններ...

Կարելի է բերել ոչ թէ հարիւրաւոր, այլ հազարաւոր բառեր, որոնք գրաւոր հայերէնում այլանդակուել-իմաստազրկուել են այն պարզ պատճառով, որ ե-ի եւ է-ի նման, իրար են միացուել *հ*-ն եւ *յ*-ն, *ո*-ն եւ *օ*-ն, *ւ*-ն եւ *վ*-ն: Աւերածութեան նոյնիսկ մօտաւոր պատկերը տալու դէպքում հատորներ կլցուեն:

1922-ին մի լեզուաբան (Մանուկ Աբեղեան) եւ մի խումբ իշխանաւորներ (Աշոտ Յովհաննիսեան, Պօղոս Մակինցեան եւ այլք), բերեւս առանց լրիւ գիտակցելու իրենց արածի ահաւորութիւնը, Հայաստանի Երկրորդ Հանրապետութեանը պարտադրեցին նոր ուղղագրութիւն կոչուածը: Նրա դարն անցաւ Հայաստանի Երրորդ Հանրապետութեան հաստատման պահից:

Հասել է ազգահաւաքի, միասնութեան, միաբանուածութեան, մէկ Ազգ, մէկ պետականութիւն, մէկ Եկեղեցի, մէկ ուղղագրութիւն ունենալու բաղձալի ժամանակը: Մենք պարտաւոր ենք վերածնել-փրկել կործանուած մեր գրաւոր հայերէն խօսքը: Մենք պարտաւոր ենք իմանալ, որ ոչ թէ բանաւոր, այլ գրաւո՛ր խօսքով է մշակոյթ ստեղծւում: Գրենք այնպէս, որ կարողանանք հասկանալ չնաշխարհիկ հայոց լեզուի ամէն մի արմատի, ածանցի, բառաստեղծական երեւոյթի իմաստն ու նշանակութիւնը:

Իրաւամբ հպարտանալով Աստուածաշնչի լաւագոյն թարգմանութիւնն իրագործած մեր նախնիների հանճարով, մենք պէտք է գիտակցենք, որ մե՛ղք է *Աստուած*, *Յիսուս*, *աղօթք* եւ ուրիշ սուրբգրական բառերի աւանդական գրութիւնն աղաւաղելը: Ոճրագործութեան համազօր է գրել «Հայր մեր որ *հերկինս* ես», «*հերկրի*», «*ի չարե*», այդպիսի բառեր հայերէնում չեն եղել ու չկան:

Սուրբ Յարութեան խորհուրդը սերունդներից անպակաս անելու նպատակով, Հայն ստեղծել է *Յարութիւն* անունը: Այսօր այդ նուիրական անունը եւ նրանից կազմուած ազգանունը կրող հազարաւոր հայորդիներ ստիպուած են գրել *Հարություն* (*-յան*) անիմաստ ձեւով: Փոխելով աստուածաշնչեան *Սէմ, Յաբէթ, Յակոբ, Յովսէփ, Յեսու, Յովնան, Յովնաթան, Պօղոս* եւ բազում այլ անունների գրութեան աւանդական ձեւը, մենք այդ անունների արմատներն եւս աղաւաղում ու հասցնում ենք անճանաչելիութեան:

Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը հիմնուած է տրամաբանութեան, ազգային կուռ, անթերի լեզուամտածողութեան վրայ: Ըստ այդմ գիտական է եւ ժամանակների հետ մրցելու ընդունակ է: Մինչդեռ նոյնը չի կարելի ասել աբեղեանականի մասին, որը հայոց գրաւոր լեզուն բնական, անսպառելի հարստութիւնից ու ճոխութիւնից զրկած, կեղծ օրէնքներով, շինծու կանոններով միտքը բթին դրոշմելու տեսութիւն է: Նրա պաշտպանները այն համարում են նաեւ «արդիական», հիմնուելով, որ վարչարարութեամբ ժողովրդին պարտադրուած որեւէ գաղափար պահպանում է այն ստեղծած իրաւակարգի առկայութեամբ միայն: Խորհրդային իշխանութեանը աբեղեանական ուղղագրութեան նման մի բան պէտք էր, որպէսզի հնարաւոր լինէր Հայաստանը կտրել Սփիւռքից, Եկեղեցուց, հինգհազարամեայ անցեալի մշակութային արժէքներից... Եթէ այդ ուղղագրութիւն կոչուածն այսօր էլ կայ եւ գործում է, դա նրա շնորհքը չէ... Ինչ վերաբերում է մատչելիութեանը, յիշեցնենք, որ մատչելիութիւնը երբեք չի կարող լինել գիտականութեան որոշիչ պայման: Իհարկէ, ամէն գիտական բան մատչելի է, սակայն ամէն մատչելի բան չէ, որ գիտական է:

Զուր են փորձերը կասկածի տակ վերցնել հայաստանցիներիս ուսանելու ընդունակութիւնը: Եթէ սփիւռքահայը կարողանում է սովորել ազգային ուղղագրութեան կանոնները, հայաստանցին ինչո՞ւ պիտի չկարողանայ:

Ամփոփելով, գտնում ենք, որ անհրաժեշտ է՝

Ա. Շարունակել երկու ուղղագրութիւնների խաղաղ գոյակցութիւնը:

Բ. Այդ գոյակցութիւնը Լեզուի պետական տեսչութեան հսկողութեամբ դնել հաւասար պայմանների մէջ: Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ շարունակել թերթեր, ամսագրեր, գրքեր ու դասագրքեր տպագրելը, ինչպէս որ արւում է գործող ուղղագրութեամբ:

Գ. Դպրոցներում, ուսումնական հաստատութիւններում պարտադիր կարգով դասաւանդել գրաբարը:

Մնացածը կանի ու կորոշի նորին մեծութիւն ժամանակը:

Շնորհակալութիւն «Գրական թերթին» ուղղագրութեան վերաբերեալ բանավէճը վերարծարծելու համար: Ապագան մեսրոպեան ուղղագրութեանն է:

ԼԵՒՈՆ ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

միջազգային

ՌԱԶՄԱՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

«Ռուսաստանն ուշ է լծում, բայց արագ է քշում»

ՆԱՏՕ-Ն կկարողանա՞ ռուսներին «անկյուն կանգնեցնել»

ՌՈՅԹԵՐ-ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ

Հունվարի 20-ին Մոսկվայում արտգործնախարար Եվգենի Պրիմակովի հետ հինգժամյա ծանր եւ, ամենայն հավանականությամբ, անպտուղ բանակցություններ վարելուց հետո, ինչի վկայություն կարելի է համարել հենց թեկուզ լրագրողների հետ հանդիպելուց կամ մամուլի ասուլիս տալուց հրաժարվելը, ՆԱՏՕ-ի կենտրոնակայան վերադարձավ նրա գլխավոր քարտուղար Խավիեր Սոլանան: Նա եկել էր ռուսների գլխի տակ «փափուկ բարձ» դնելու եւ մի ավելորդ անգամ համոզելու, թե ՆԱՏՕ-ի առաջիկա ընդլայնումը դեպի Արեւելք ուղղված չէ Ռուսաստանի դեմ, չի վնասում նրա անվտանգությանը, ավելին՝ ամրապնդելու է ողջ Եվրոպայի խաղաղությունը:

Այս պնդումները նորություն չեն: Վարշավայի պայմանագրի փլուզումից եւ Արեւմուտքի հետ գաղափարական հակամարտության վերացումից հետո երբեմնի հակառակորդներին համարյա թե իբրեւ «եղբայրներ» ընդունելու հակված ռուսական հասարակական գիտակցությունը զարմանքով տեսավ, որ այդ իրադարձություններին ոչ միայն չհետեւեց Հյուսիսատլանտյան ռազմաքաղաքական դաշինքի ինքնալուծարումը, որը, թվում է, բոլորովին ավելորդ էր դարձել, այլեւ բախվեց ՆԱՏՕ-ական զորքերը Ռուսաստանի սահմանների անմիջական մոտակայքում տեսնելու տհաճ անակնկալին: Կանգնելով Մոսկովյան զինվորական օկրուգը սահմանապահ օկրուգ դարձնելու անհրաժեշտության առաջ, Ռուսաստանն սկզբում փորձեց դիվանագիտական ճնշման միջոցով ազդել «արեւմտյան գործընկերների» վրա՝ կասեցնելու համար ՆԱՏՕ-ի ծավալումը դեպի Արեւելք: Այդ բավական հոգեմաշ ու անպտուղ դիվանագիտական մրցակցությունը տեւականորեն որեւէ արդյունք չտվեց: Եվ ռուսներն սկսեցին հակազդեցության այլ միջոցներ փնտրել: Առաջինը զենքի միջազգային շուկա վերադառնալն էր: Միայն վերջին ամիսներին Մոսկվան 2 միլիարդ դոլարի գերժամանակակից սպառազինություն մատակարարելու պայմանագիր է ստորագրել Չինաստանի հետ, հենց օրերս 600 միլիոն դոլարի հակաօդային պաշտպանության հրթիռներ վաճառելու պայմանագիր Կիպրոսի հետ, հայտարարել է տարվա ռազմական արտահանումը 3,5 միլիարդ դոլարի հասցնելու իր մտադրության մասին: Ինքնըստինքյան հասկանալի է, որ զենքի վաճառքը նաեւ ազդեցության ան է այն երկրներում, որոնք գնում են այդ զենքը: Երկրորդ եւ, թերեւս, առայժմ ուրվագծելի հակամիջոցը Չինաստանի հետ ռազմապաշտպանական դաշինք կնքելն է: Զուր չէր Մոսկվա այցելել Չինաստանի վարչապետ Լի Պենը, եւ դատարկ տեղը արդեն այս ամիս Մոսկվա գալու չի պատրաստվում նախագահ Ցզյան Ցզեմինը: Ի դեպ, Չինաստանի «նվաճման» քայլեր է անում նաեւ ԱՄՆ-ը, սակայն դժվար թե նախապատվությունը ռուսներին չտան: Այս ենթադրությունը բազմաթիվ հիմնավորումներ ունի, այդ թվում եւ այն, որ ոչ հեռու անցյալում Չինաստանը Ռուսաստանից տարածքային խոշոր պահանջներ ունեն, հետեւաբար եւ լուրջ շահագրգռություններ, որոնց կփորձի հասնել այս անգամ իբրեւ բարեկամ, ինչը չկարողացավ անել իբրեւ թշնամի: Երկրորդ, Չինաստանն ամբողջատիրական երկիր է, իսկ ցանկացած ամբողջատիրական ռեժիմ չի կարող գոյատեւել առանց «թշնամու» կերպարի: ԱՄՆ-ն այս տեսակետից «իդեալական» կերպար է, տասնամյակներով դա ներարկվել է չին հասարակական հոգեբանության մեջ, այնպես որ հազիվ թե կարիք կա նոր «թշնամի» որոնելու: Մի խոսքով, Չինաստանը, կարծում եմ, կնախընտրի ռուսական շուկան, որի դռներն իր առջեւ շատ ավելի լայնորեն կբացվեն ռազմա-պաշտպանական դաշինք ստորագրելու դեպքում, եւ որտեղ չինական ապրանքները հաջողությամբ կմրցակցեն ԱՊՀ երկրների ապրանքների հետ: Ուշադրություն դարձնենք ՌԴ պաշտպանության նախարար Իգոր Ռոդիոնովի մի հայտարարությանը, որ նա արեց Խավիեր Սոլանայի այցի ուղղակի նախօրեին: Մամուլի ասուլիսում Ռոդիոնովը բառացիորեն ասաց, թե ինքը անձամբ «դեմ է ցանկացած ռազմական դաշինքի» եւ հավաստեց, թե «Ռուսաստանը նոր ռազմական դաշինք չի կնքի»: Ի՞նչ է սա նշանակում: Այն, ինչ ասվե՞լ է: Կարծում եմ ոչ: Սա նշանակում է բարձրաձայն ակնարկ անել, որ Ռուսաստանը կարող է ռազմապաշտպանական նոր դաշինք կնքել, եթե... ցանկանա:

Վերջապես, երրորդ հակամիջոցը ՆԱՏՕ-ի ընդարձակման դեմ կարող է լինել փլուզված խորհրդային կայսրության բեկորները հավաքելու միտումների ուժեղացումը Ռուսաստանում, որի «նախակարապետը» կարելի է համարել նախագահ Ելցինի նամակը Բելառուսի իր պաշտոնակից Լուկաշենկոյին՝ երկու պետությունների միավորման հանրաքվե անցկացնելու առաջարկությամբ:

ՆԱՏՕ-ի ընդարձակման դեմ ռուսների ցանկացած հակազդեցություն, կարծում եմ, լուրջ խնդիրներ է դնելու ԱՊՀ անդամ երկրներից յուրաքանչյուրի, այդ թվում՝ նաեւ Հայաստանի առաջ: Նախ, Ռուսաստանը, նոր ռազմաքաղաքական դաշինքի ձեւավորման դեպքում, դրան միանալու առաջարկով դիմելու է ԱՊՀ մյուս երկրներին: Նույնը որեւէ կերպ կայսրության բեկորները հավաքելու պարագայում: Իսկ այդ հավանական առաջարկը մերժելն ու ընդունելը չափազանց բարդ բան է: Ինչ վերաբերում է զենքի շուկաներ նվաճելու ռուսների ձգտմանը, ապա դա էլ իր հերթին լուրջ բարդություններ է ստեղծում հենց թեկուզ մեր տարածաշրջանում: Վկան՝ Կիպրոսին հակաօդային հրթիռներ վաճառելու խնդրում Թուրքիայի սուր հակազդեցությունը, Կիպրոսին անհապաղ «պատժելու» թուրքական սպառնալիքները: Ճշմարիտ է, միջազգային հանրության, այդ թվում ԱՄՆ-ի բացասական վերաբերմունքն այդ սպառնալիքների հանդեպ բավական արագ սառեցրեց թուրքերի կիրքը, սակայն Կիպրոսի հյուսիսում Թուրքիայի ռազմական «ներկայությունը» մեծացնելու միանգամայն իրական ծրագրերը միջազգային լարվածության մի նոր օջախ են ստեղծում հենց մեր «քթի տակ», որը չի կարող լուրջ անհանգստության տեղիք չտալ:

Այս աշխարհում ամեն ինչ փոխկապակցված է: Ինչպես ֆիզիկայում, այնպես էլ քաղաքականության մեջ գործում է «հաղորդակից անոթների» օրենքը: Փորձելով խախտել այս աշխարհի հավասարակշռությունը Կենտրոնական եւ Արեւելյան Եվրոպայում, ՆԱՏՕ-ն եւ նրա գլխավոր «գործող անձը» ԱՄՆ-ը, ուղղակի հարկադրում են Ռուսաստանին հակակշիռներ որոնել այլ տարածաշրջաններում, ստեղծել նոր «բեւեռ» կամ նույնիսկ «բեւեռներ»:

Դժվար է ասել, թե ռուսների այս կամ այն հակաքայլը որքանով արդյունավետ կարող է լինել, բայց որ նրանք կսկսեն «խռովել» իրենց եւ ուրիշների անդորրը, անկասկած է: Պատմությունը ցույց է տվել, որ դեռ ոչ մեկին չի հաջողվել Ռուսաստանին տեւականորեն «անկյուն կանգնեցնել»: Այդպիսի փորձերը սովորաբար «ալարկոտ ու դանդաղկոտ» ռուսներին հարկադրել են տենդորեն «լծել ձիերը» եւ քշել իրենց «պետական սահմանը», առանց հետեւանքների մասին երկար-բարակ մտածելու եւ խոչընդոտներին նայելու: Իզուր չեն նրանք իրենք իրենց մասին հնարել այն ասացվածքը, որն այս հրապարակման խորագիրն է: Որքա՞ն է Արեւմուտքը պատրաստ հաշվի առնելու դա՝ կերեւա արդեն ՆԱՏՕ-ի ու Ռուսաստանի փոխհարաբերությունների կարգավորման հետագա բանակցություններում...

ՌԱՖԻԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ԱՆԿԱՐԱ

Թուրքիան հաստատում է Կիպրոսի թուրքերի պաշտպանի իր դերը

Ս. Դեմիրելը եւ Ռ. Դենքթաշը ստորագրեցին համատեղ հռչակագիր

Թուրքական հեռուստատեսության հաղորդման համաձայն, Սուլեյման Դեմիրելը եւ Հյուսիսային Կիպրոսի թուրքական հատվածի ղեկավար Ռաուֆ Դենքթաշը Անկարայում ստորագրեցին համատեղ հռչակագիր: Հռչակագրում մասնավորապես ասվում է. «Երաշխավոր երկրի վերաբերյալ 1960 թ. ստորագրված միջազգային համաձայնագրով Թուրքիան այսուհետեւ էլ կշարունակի Հյուսիսային Կիպրոսի թուրքական հանրապետության նկատմամբ հաստատուն երաշխավորի իր պարտավորությունն ու բնակչության անվտանգության ապահովմանն ուղղված միջոցառումները: Այս շրջանակներում Հյուսիսային Կիպրոսի թուրքական հանրապետության վրա հարձակման յուրաքանչյուր փորձ կընդունվի որպես հարձակում Թուրքիայի Հանրապետության վրա»: Հռչակագրի համաձայն, Հունաստանի կողմից Կիպրոսում ռազմածովային եւ ռազմաօդային բազաներն ընդլայնելու դեպքում նույն միջոցառումները կիրականացվեն նաեւ Հյուսիսային Կիպրոսում: «Թուրքիայի եւ Հյուսիսային Կիպրոսի թուրքական հանրապետության միջեւ անհրաժեշտության դեպքում կմշակվի համատեղ ռազմական գործողությունների ծրագիր եւ կիրականացվի պաշտպանական հատուկ կոնցեպցիա»: Հռչակագրում նշվում է, որ «Հունական հատվածը միակողմանիորեն Եվրամիությանն անդամագրելու յուրաքանչյուր քայլ կնպաստի ՀԿԹՀ-ի եւ Թուրքիայի միասնության գործընթացին»:

Գ. Չ.

ՀԱՄԱՌՈՏ

Բորիս Ելցինը դուրս գրվեց հիվանդանոցից

20 ՀՈՒՆՎԱՐ, VOA: Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինը դուրս գրվեց հիվանդանոցից, որտեղ նա գտնվում էր թոքաբորբի պատճառով: Կրեմլի ներկայացուցչի հաղորդագրության համաձայն, նախագահին ապաքինման ժամանակաշրջանը կանցկացնի մերձմոսկովյան իր նստավայրում:

Լահորում կրակի տրվեց իրանյան մշակույթի կենտրոնը

ԻՍԼԱՄԱԲԱԴ, 20 ՀՈՒՆՎԱՐ, WSJ: Պակիստանի իսլամները կրակի տվեցին Լահորում իրանյան մշակութային կենտրոնը, ի պատասխան տեղի սուննի ղեկավարի ու 25 հետեւորդների դեմ շաբաթ օրը կատարված ռմբային պայթեցման: Սուննիները նրանց սպանության համար մեղադրում են իրանամետ շիաներին: Մտավախություն կա, որ այս դեպքերը Պակիստանում պատճառ կդառնան միջդավանանքային բախումների:

Սկսվեց Թուրքմենստան-Իրան-Թուրքիա գազամուղի շինարարությունը

20 ՀՈՒՆՎԱՐ, BBC: Իրանի իշխանությունները հայտարարեցին, թե սկսվել է գազամուղի շինարարությունը, որը կմիացնի Կենտրոնական Ասիան արեւմտյան շուկաների հետ: Իրանի պաշտոնատար անձանց խոսքերով, այդ գազամուղով Թուրքմենստանի գազի հարուստ հանքատեղիներից ենթադրվում է տարեկան շուրջ 10 մլրդ խմ գազ ուղարկել Իրան, իսկ այնտեղից էլ Թուրքիայի տարածքով՝ դեպի Սեւ ծով:

ԱՄՆ-ը առաջինը՝ բանտարկյալների թվով, Ռուսաստանը՝ երկրորդը (առայժմ)

Մ. Նահանգների արդարադատության դեպարտամենտի տվյալներով, ինչպես հաղորդում է «Ուոլ Ստրիթ Ջըռնըլ» թերթը, 1985 թ.-ից ի վեր կրկնապատկվել է բանտարկյալների թիվը այդ երկրում: 1995 թ.-ին յուրաքանչյուր 100 հազար բնակչից 615 մարդ բանտում է գտնվում: Ազատազրկվածների այս հարաբերությունը առաջինն է աշխարհում: Երկրորդ տեղն է գրավում Ռուսաստանը, որտեղ ազատազրկվողների հարաբերությունը 100 հազար բնակչից 590 է, սակայն 1994 թ.-ի տվյալներով, ինչը հավանաբար ավելացած լինի հաջորդ տարիներին, նկատի ունենալով հանցագործության բումը այդ երկրում:

Ռուսաստանն ուղղաթիռներ կմատակարարի Կանադային

ՄՈՍԿՎԱ, 21 ՀՈՒՆՎԱՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Ռուսաստանը կսկսի իրենց բնութագրերով եզակի ԿԱ-32 ուղղաթիռների մատակարարումը կանադացի սպառողներին, որոնց մեջ կարող է լինել նաեւ թխկու տերեւի երկրի բանակը: Այս մասին ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի մեկնաբանին հայտնել է «Կամով» ֆիրմայի գլխավոր կոնստրուկտորի տեղակալ Բորիս Սոկոլովը՝ մեկնաբանելով այն խոչընդոտների մասին հայտնված հաղորդումները, որոնք Ռուսաստանի թեւավոր ուղղաթիռներ արտադրողների եւ մշակողների դեմ հարուցում են Արեւմուտքի մրցակիցները: Արեւմուտքը պատահաբար չի վախենում ավիատեխնիկայի ռուսաստանցի արտադրողների հետ մրցակցությունից: Նորագույն տեխնիկայի շատ նմուշներ նմանօրինակը չունեն եւ վերաբերում են 21-րդ դարի մարտական տեխնիկային:

Նաթանյահուն նախազգուշացրեց Արաֆաթին՝ չհռչակել Պաղեստինի անկախությունը

20 ՀՈՒՆՎԱՐ, RFI: 60 հազարից ավելի պաղեստինցիներ մասնակցեցին Հեբրոնում երեկ երեկոյան տեղի ունեցած ցույցերին՝ նշելով այդ քաղաքի 30 տարի տեւած օկուպացիայի ավարտը: Հեբրոնում գտնվող ՊԱԿ-ի առաջնորդ Յասեր Արաֆաթը երեկ նորից արտահայտվեց պաղեստինյան անկախ պետության ստեղծման օգտին: Իսրայելի վարչապետ Բենիամին Նաթանյահուն այսօր զգուշացրեց, որ պաղեստինական ինքնավարությունների խորհրդի կողմից Պաղեստինի պետականության միակողմանի հռչակման դեպքում Իսրայելի հակազդեցությունը խիստ կոշտ կլինի, քանի որ, ավելացրեց Իսրայելի վարչապետը, այդ քայլը կհակասի պաղեստինա-իսրայելական խաղաղ համաձայնագրերին: Իսկ այսօր Բենիամին Նաթանյահուն հայտարարեց, թե Հեբրոնի համաձայնագրի ստորագրումից հետո, որպես երկրորդ փուլ, Իսրայելը կցանկանար տեսնել Սիրիայի հետ երկխոսության վերսկսումը եւ, մասնավորապես, Գոլանի բարձունքների վերաբերյալ բանակցությունների վերսկսումը: Այս բանակցությունները սառեցվել է 1 տարի առաջ:

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Արձագանք

Ծաղկաձորն առանց ծաղկի կամ պապենական հողի փուշ զավակները

Բաց նամակ «Ազգ» թերթի խմբագրությանը

Ես գրում եմ գրողների Ծաղկաձորի ստեղծագործական տնից, իմ կյանքի կեսից ավելին պատանեկության տարիներից սկսած, Ծաղկաձորում եմ անցկացրել: Համարյա բնիկ ծաղկաձորցի եմ: Այդ իմանալով, վերջերս այստեղ հանգստացող մի երիտասարդ տիկին ինձ հարցրեց՝ «Ինչո՞ւ է Ծաղկաձորը Ծաղկաձոր կոչվում»: Ամառն էլ եմ այստեղ եղել, համարյա ծաղիկ չեմ տեսել: Ես պատմեցի նրան այն, ինչ հիմա եմ ուզում պատմել: Առաջին անգամ Ծաղկաձոր ոտք եմ դրել, երբ դպրոցական էի, կարմիր վզկապ էի կրում, եկել էի ճամբար: Ոչ իմ եւ ոչ էլ մեկ ուրիշի մտքով չէր կարող անցնել, թե ինչո՞ւ է այս վայրը Ծաղկաձոր կոչվում: Ճամբարը Ծաղկաձոր ավանից դուրս էր գտնվում, սարահարթի վրա, մի բացատ, չորս կողմը անտառ, ամեն քայլափոխին առվակների խոխոջ, աղբյուրների կարկաչ: Ապրում էինք վրաններում: Արեւածագին արթնանում էինք շեփորի «վերկացն» ազդարարող կանչով, լվացվում մոտակա աղբյուրներում, ով որտեղ ուզում էր, կատարում մարմնամարզություն, ապա դրոշակի հանդիսավոր բարձրացումից հետո, շտապում էինք խարույկը, որի բոցը երկինք էր հասնում, եւ նստում հացի: Այնուհետեւ, խաղեր, ընթերցանություն, հերթապահություն խոհանոցում, խարույկի համար ցախ բերելու գնալ անտառ: Երեկոյան ընթրիքից հետո խարույկի շուրջը երգուպար, զվարճություններ, հետո նույն հանդիսավորությամբ դրոշակի իջեցման արարողություն, եւ շեփորը նորից ազդարարում էր՝ «անցնել վրանները, քնելու»: Կարճատեւ իրարանցումից հետո ճամբարում հաստատվում էր մեռյալ լռություն: Վրանների առջեւ անշարժանում էին հերթապահները, ձեռքներին իբրեւ զենք կրելով փոքրիկ նիզակներ, քնածներին վտանգից պաշտպանելու համար: Իսկ ինչ վտանգ էր ենթադրվում, վտանգը մեկն էր. անտառի խորքից կարող էր արջ ելնել ու գալ դեպի մեր վրանները... Պատկերացրեք, աչքդ բացում ես ու խավարի մեջ տեսնում արջը գլխավերեւդ կանգնած հոտոտում է քեզ: Ճամբարում գտնվելու երկրորդ իսկ օրը տղաների ու աղջիկների մի փոքրիկ խմբով զբոսնել ուզեցինք: Ոտքներս ճամբարից դուրս դնելուն պես, հայտնվեցինք ծնկահար կանաչի ու ծաղիկների ծովի մեջ: Մտել էինք այդ ծովը եւ լող տալով առաջ գնում, կորցնում իրար ու գտնում: Խելքահան էինք եղել, չէինք հավատում մեր տեսածին, գույների ինչ հրավառություն, մի ծաղկից մյուսն էինք վազում, նրան հասած գայթակղվում մեկ ուրիշով: Հետեւյալ օրերին ավելի հեռուներն էինք գնում, բացատ բացատից հետեւից հայտնագործում, սարալանջ ու ձորակ չէինք թողնում, ամենուր ծաղիկ ու ծաղիկ, մինչեւ անտառի փեշերը: Իսկ անտառ մտնելուց առաջ, պետք է ելնելու մասին մտածել, պետք է փորձված ուղեկից ունենալ, որ ծառերի ու թփուտների արանքներում չշեղվես, որ ծանոթ լինի անտառին ու դուրս բերող շավիղներին:

Ահա թե ինչպիսին էր Ծաղկաձորը, երբ ես առաջին անգամ ոտք դրի այնտեղ: Ո՞ւմ մտքով կանցներ, թե Ծաղկաձորը ինչու էր Ծաղկաձոր կոչվում:

Ծաղկաձորի համարումն ու համբավը որքան մեծացավ իբրեւ հանգստավայր եւ առողջավայր, այնքան վտանգվեց նրա գոյությունն իբրեւ այդպիսին: Ճամբարները վրաններից տեղափոխվեցին փառահեղ, կայուն շենքեր: Տարեցտարի բազմացան դրանք, կառուցվեցին հանգստյան տներ, պանսիոնատներ, որ հիմնարկը որտեղ կամեցավ, առանց փոխհամաձայնության եւ փոխկապակցության: Կառուցվեցին Հրազդանի լեռնաքիմիական կոմբինատն ու ջերմաէլեկտրակայանը, որոնք ավելի կործանարար եղան շրջակա բնության համար: Ծաղկաձորի լեռնալանջերն ու բացատները ամայացան, ծածկվեցին ցեմենտի փոշով, հողն ամլացավ, անտառները թոշնեցին ցեմենտի նույն փոշուց: Խորացիր անտառի մեջ, լարիր լսողությունդ՝ թե թռչուն ես տեսնելու, լարիր լսելիքդ՝ թե թռչնի դայլայլ ես լսելու: Իսկ վերջին տարիների վառելիքի սովից Ծաղկաձորի անտառները տուժեցին, ինչպես հանրապետության մյուս անտառները, քաղաքների պուրակները, փողոցների ծառերը:

Ծաղկաձորի անտառները հեշտ վերականգնվող անտառներ չեն, թփուտներ են, մացառուտներ են, ծառերը վտիտ են, հազիվ բազկի հաստության, դժվարությամբ աճող, դյուրին հոշոտվող:

Մեր մեքենան սլանում է ասֆալտապատ լայն ճանապարհով, որ սկիզբ է առնում լեռան ստորոտից եւ անտառի միջով ձգվում դեպի լեռան կատարը, կտրելով տասնութ կիլոմետր: Ինչ գործ ունի այստեղ այս լայն ասֆալտապատ ճանապարհը: Այն կառուցվել է 1982 թվին, սպորտ քաղաքի կողմից, իբրեւ սահուկի մրցումներին պատրաստվող չմշկասահորդների համար: Կտրելով, ոչնչացնելով ավելի քան երեք հազար ծառ ու թուփ: Ժամանակին մամուլում մեծ աղմուկ է բարձրացվել դրա շուրջը, հանրապետության Նախարարների խորհուրդը ստիպված է եղել հատուկ քննության առնել հարցը, եւ գտել է այդ ճանապարհի կառուցումը անօրինական, դատախազությունը ցուցում է տվել պատժել մեղավորներին: Երեք հազար ծառի կյանք խլած, տասնութ կիլոմետրանոց, անգործության մատնված այդ ճանապարհը այսօր գտնված բան է անտառը հոշոտողների համար: Բեռնատար մեքենաները լեռան ստորոտից անտառը հատելով, անարգել բարձրանում են մինչեւ լեռան գագաթը, եւ կտրած ծառերով լեփ-լեցված անարգել իջնում... անտառապետնե՞ր... անտառապահնե՞ր: «Ինչու մեկի փոխարեն դրանցից հինգը չեն պահում, որ անտառը կարելի լինի՞ հսկողության տակ առնել», հարցնում եմ ես, եւ ստանում պատասխանը՝ «Նշանակում է հնգապատկել ապօրինի անտառահատումը», ով չգիտի, թող գիտենա, որ ապօրինի ծառահատումները կատարվում են հենց նրանց՝ անտառապետների, անտառապահների գիտությամբ ու թույլտվությամբ, եւ հատողները տանում են ոչ թե իրենց տները, իրենց երեխաներին ցրտից փրկելու համար, այլ քշում են շուկա, այսպես ասած՝ «բիզնես են անում»: «Հապա ոստիկանությո՞ւնը», շարունակում եմ իմ միամիտ հարցուփորձը: Եվ նույն պահին մի բացատում, մեր ճանապարհի վրա հայտնված, նորակառույց քարակերտ մի դղյակ: «Տարածաշրջանի ոստիկանապետներից մեկինն է, հայտնի չէ հողատերն ով է եղել, ինչպես է կատարվել առուծախը»: [illegible], վերահսկող չկա: Ոստիկանությունն էլ իր հերթին է անարգել կողոպտում ժողովրդական հարստությունը: Ով ինչի վրա ուզում է թաթը դնում է, հանդես գալիս առնողի կամ ծախողի դերում: Ասֆալտապատ լայն ճանապարհով մեքենան մեզ լեռան ստորոտից լեռան գագաթն է հասցնում, մեր շուրջը ճանապարհի երկու կողմից մերկացած լեռնալանջեր են, անտառի գերեզմանոց, կես մետր բարձրության կոճղեր, կողք-կողքի, արտասվոր ցավից լուռ մղկտացող:

Հենց այս օրերին, երբ Ծաղկաձորի ստեղծագործական տանը գտնվող գրողներս, տան տնօրեն Մովսես Մանուկյանի հետ, մեր ամենօրյա զրույցներով՝ հոշոտվող անտառի ողբն էինք անում, ստացվում է «Գրական թերթի» հերթական համարը: Առաջին իսկ էջում կարդում ենք խոշորատառ, ցցուն, մեծախոս վերնագիրը՝ «Նվիրումով, առանց մեծախոսության»: Հարցազրույց է ՀՀ բնապահպանության եւ ընդերքի նախարարի հետ, որի անձը լրագրողը ներկայացնում է սկզբից եւեթ չթաքցնելով իր բուռն հիացմունքը՝ «45 տարեկան է, եռանդով, մտահղացումներով, ծրագրերով լի, նաեւ իր ասած «գժությամբ» վարակված: Կենսաբանական գիտությունների թեկնածու է»: Խանդավառություն բնորոշ ոչ հեռավոր անցյալի լրագրությանը: Նախարարը ինքնագոհ, ինքնասիրահար (գուցե այդպիսին չէ, ներկայացված է այդպիսին), շոշափած հարցերի նկատմամբ ընթերցողին անտեղյակի ու անգետների տեղ դնելով, ոգեւորված լրագրողի հափշտակվածությամբ, հայտարարում է. «Մենք պարզորոշ տեսնում ենք այն ուղին, այն միջոցները, որոնք տանում են դեպի լճի (Սեւանի) ջրի խնայումը... Մենք մշակել ենք հրատապ միջոցառումների ծրագիր, վստահ եմ, կառավարությունը հետամուտ կլինի դրանց իրագործմանը, եւ մենք կկարողանանք պահպանել ջրի (Սեւանի) ցանկալի մակարդակը... Ծրագրի ավարտից հետո (ծրագիրը դեռ միայն մշակվում է), հուսով եմ Համաշխարհային բանկն անհրաժեշտ հատկացումներ կանի եւ մենք ձեռնամուխ կլինենք Սեւանի մաքրմանը...»: Նախարարը համոզված է, նախարարը հուսով է... Նախարարը անհանգստացած չէ, նախարարը մտահոգված եւ տագնապած չէ օրերս գումարված միջազգային գիտաժողովի բարձրացրած այն ահազանգով, որ Սեւանի ջրի մակարդակը հասել է այն նվազագույնին, որի դեպքում եթե անհապաղ կտրուկ միջոցներ չձեռնարկվեն, լիճը դատապարտված է անդարձ կորստյան, այլեւս անհնարին է լինելու փրկելը: Հայրենի բնությամբ «գժված» նախարարը մեր տագնապը չի բաժանում, հանգիստ է, խանդավառ, հենց ծրագիրը պատրաստ լինի... եթե կառավարությունը... եթե Համաշխարհային բանկը... Ձուկը շուկայում էժանացել է, որովհետեւ արտոնագրեր է տվել բոլորին, ովքեր հայտ են ներկայացրել, շուրջ 700 մարդ, առանց հարկման ենթարկվելու զբաղվել են ձկնորսությամբ: Նախարարը Սեւանի ձուկը փրկել է որսագողերից: Նախորդների մտքով ինչպե՞ս է, որ չի անցել: Այսպես կարելի է առհասարակ վերացնել գողությունը, օրենքով թույլատրելի հայտարարելով, գողացեք ով ինչ ուզում է, գողությունը գողություն չի համարվում եւ չի հետապնդվում: Նախարարը նույնպիսի ծրագիր է իրագործում անտառահատումների դեմ: «Անտառտեր շրջաններն ունեն սանիտարական անտառահատման պլան»: Իսկ ապօրինությունների դեմ «շուտով կլինեն գործուն մեխանիզմներ»... երբ անտառներն այլեւս չեն լինի: Հայրենի բնությամբ «գժված» նախարարը, եթե իրոք սիրում է բնությունը, եթե իրոք շրջել ու տեսել է բնաջնջված անտառները, պետք է իրոք որ գժված լինի: Պետք է գեթ ինքն իրենից գոյություն ունեցող վիճակից այդքան գոհ չլիներ: Լրագրողը հանրապետության կենդանական աշխարհի մասին նույնպես խոսք է բացում: Նախարարը գտնում է, որ այդտեղ եղած անբավարար վիճակի գլխավոր պատճառն այն է, որ «դեռեւս ուժի մեջ են այդ բնագավառին վերաբերող ԽՍՀՄ օրենքները, որոնք բնականաբար չեն վերաբերում այսօրվա պահանջներին»: Նախարարությունը մշակում է նոր օրենքներ, որոնք եկող տարվա կեսերին կներկայացվեն Ազգային ժողովի քննարկմանը եւ «Ձեզ մտահոգող բոլոր հարցերի կարգավորման մեխանիզմները անշուշտ կարտահայտվեն այդ նախագծում», հավաստիացնում է նախարարը հավատալու պատրաստ լրագրողին, որը զրույցի ընթացքում եւ վերջում նույնպես n-րերորդ անգամ հուզված հայացքն ուղղում է երկինք, օրհնանք է, որ հղում է «Աստված սատար կանգնի ձեզ»:

Այս կարգի ժամանակավրեպ եւ փուչ լրագրության մասին խոսք բացելու համար չէ, որ գրիչ առա ձեռքս, կարելի էր անտեսել այդ, ինչպես անտեսում ենք սովետական համակարգի զինանոցից փոխառնված «զենքի» շատ տեսակների առաջ գործածությունն այսօր, «նվաճումներ» արձանագրելիս եւ սեւը սպիտակ ներկայացնելու ոչ այնքան վարժ փորձերում: Այդ ժամանակների փորձից օգտվելու շատ բան կա, որ ավա՜ղ մոռացության է մատնված: Օրինակ մի ժամանակ դպրոցականներին դուրս բերին ծառատնկման, եւ այդ նրանց տնկած ծառերն են, որ այսօր խշշում են Աբովյան եւ հարակից փողոցներում: Մի ժամանակ մայրաքաղաքի ուսանողությունը դուրս եկավ, ամայի, քարքարոտ, օձերի ու կարիճների բնակավայր Ծիծեռնակաբերդը մաքրեց քարերից, ծածկեց ծառ ու ծաղկով, ու բարձրացավ Եղեռնի հուշարձան-կոթողը: Այդպիսի մի ժամանակ էլ մայրաքաղաքի աշխատավորության ջանքերով լերկ լեռը մաքրվեց քարերից, ծածկվեց ծառ ու ծաղկով, կոչվեց Հաղթանակի զբոսայգի, նվիրված պատերազմի հայ քաջամարտիկներին: Եվ բազում այդպիսի իրագործումներ, որ բանտի ու աքսորի սպառնալիքներով չարվեցին, այլ մարդկանց այդ գաղափարով համակելու, ոգեւորելու միջոցով: Եվ ծաղկեց երկիրը իր իսկ ժողովրդի ոգու եւ ձեռքերի մեկտեղված աշխատանքով: Ամեն առիթով այսօր էլ պարծենում ենք Սարդարապատի եւ այլ ճակատներում հզոր թշնամու դեմ ժողովրդի տարած հաղթանակներով: Բայց արհամարհվում է այսօր այդ նույն ժողովուրդն ու նրա ուժը, նա մատնված է մոռացկանության, զրկված է աշխատատեղերից, գոյատեւելու համար պատեպատ է դիպչում, եւ փախչելով ինքն իրենից, հոսում է երկրից դուրս: Նրա ոգու կորովին, նրա մտքին ու ձեռքերին ապավինելու փոխարեն, ազատ ու անկախ հանրապետության ժողովրդից անջրպետված ինքնավստահ առաջնորդները, իրենք էլ մոռացկանի դերում, հայացքները հառել են դուրս «Համաշխարհային բանկը խոստացել է... Համաշխարհային բանկի հետ պայմանավորվածություն ենք ձեռք բերել...»: Բնապահպանության նախարարն էլ ուրախացնում է ուրախանալու պատրաստ լրագրողին: «Գործուն մասնակցում ենք ՄԱԿ-ի ՖԱՕ «Հայաստանի անտառային սեկտորի զարգացման» ծրագրի եւ ռազմավարության մշակմանը», վերամբարձ ձեւակերպումը լրագրողի վրա այնպիսի ներգործություն է ունենում, որ նա կորցնում է շարունակությունը սթափ լսելու կարողությունը եւ չի հարցնում, թե հարկ կա՞, որ Դիլիջանի եւ Ծաղկաձորի անտառային մասնագետները Դիլիջանի եւ Ծաղկաձորի անտառների մասին գիտելիքները մոլորակի մյուս կիսագնդից ստանան: Անհեթեթություն չէ՞: Մինչեւ ո՞ւր կարելի է հասցնել ինքնաղիմազրկումն ու ինքնանսեմացումը, եւ կույր պաշտամունքը արտասահմանցիների ու «համաշխարհային փորձ» կոչվածի նկատմամբ:

Մեր իրավունքը չէ, սակայն, դատողություններ անել նախարարների եւ նրանցից վեր կանգնած իշխանավորների մասին: Նրանց խոհանոցները մեզ անհայտ ու անմատչելի են: Մինչեւ օրս հանրությանը անհայտ մնաց մեկ այլ նախարարի Եսայի Ստեփանյանի անհետացման առեղծվածը: Ինչ իմանաս, ինչ պայմաններում են նրանք գործում ու [illegible], որ նրանցից մեկն էլ, մի Եսայի Ստեփանյան, չի դիմանում, գլուխն առնում հանրապետությունից փախչում է: Եթե նա հանցագործ էր, պետք է հետապնդվեր ու դատվեր, թեկուզ հեռակա:

Նրանք գալիս ու գնում են, իսկ մեր կյանքում բան չի փոխվում: Գործազրկություն, մոռացկանություն, արտագաղթ: Եվ որ ամենակործանարարն է մեր բնության, մեր անտառների շարունակական հոշոտումը, եւ Սեւանի ջրերի մակարդակի նվազագույն սահմանագծին հասնելը, որ նաեւ մեր ժողովրդի, մեր ազգի գոյության լինել-չլինելու սահմանագիծն է:

Ահա թե ինչու, ինձ թվում է, որ մեր մամուլն ու ողջ լրատվությունը, երկրորդական, տասներորդական խնդիրների արծարծումներով են զբաղվում եւ զբաղեցնում հանրության ուշադրությունը, փոխանակ առավոտից առավոտ, առանց դադարի աղաղակելու եւ ահազանգելու այս մասին, ինչպես Սարդարապատի ճակատամարտի օրհասական օրերին հայաստանյան եկեղեցիների զոր ու գիշեր չլռող զանգերի տագնապալից ղողանջով ոտքի հանվեց հայությունը մայրումանուկ, միավորվեց ու պատվար կանգնեց ճակատագրական աղետի դեմ:

Այս անգամ թուրքը չէ, որ դուրս է քշելու մեզ մեր պապենական հողից, այլ պապենական հողն ինքը մեզ, իբրեւ ժառանգածը քամուն տված փուչ զավակների:

Լավատեսությամբ պարծենալն այսօր ընդունված է, պարծենում են մանավանդ պաշտոնյաները:

Բայց ես Ձեզ այս նամակը գրում եմ ծաղկաձորյան անտառների անծայրածիր գերեզմանոցները տեսնելուց հետո, եւ այս հարցերի մասին մտածելիս, լավատեսությունը թվում է եթե ոչ անբարո, ապա թեթեւամտություն:

Հուսով եմ կարձագանքեք:

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՀԻՆՅԱՆ,
29-31-ը դեկտեմբերի, 1996 թ.
Ծաղկաձոր

digitised by A.R.A.R.@

ԼԻՍԱԲՈՆ

Բրազիլացի «աստղը» անվիճելի լավագույնն է աշխարհում

ՖԻՖԱ-ն եւ «Բոլան» ավանդական մրցանակաբաշխություն անցկացրեցին

ՀՐԱՅՐ ՆԱԶԱՐՅԱՆ

Հինգերորդ տարին անընդմեջ պորտուգալական «Բոլա» հանդեսը եւ ֆուտբոլի միջազգային ֆեդերացիաների ասոցիացիան հարցումների արդյունքով որոշեցին անցնող ֆուտբոլային մրցաշրջանի դափնեկիրներին:

Մրցանակաբաշխության հանդիսավոր արարողությունը, «համեմված» համերգային ճոխ ծրագրով, տեղի ունեցավ երկուշաբթի հունվարի 20-ին Լիսաբոնի «Բելեն» համերգային դահլիճում: Պարգեւատրման երեկույթին ներկա էին բոլոր աշխարհամասերի ֆուտբոլի կոնֆեդերացիաների ղեկավարները՝ ՖԻՖԱ-ի նախագահ Ժոաո Ավելանժի գլխավորությամբ: Դահլիճում էին նաեւ մի շարք երկրների ազգային ֆեդերացիաների նախագահները, անցյալի եւ ներկայիս հանրահայտ ֆուտբոլիստները:

Արարողության առաջին մասը նվիրված էր պորտուգալական ֆուտբոլի առանձնապես աչքի ընկած ակումբների, նրանց ղեկավարների, մարզիչների եւ ֆուտբոլիստների պարգեւատրմանը: Սակայն, բոլորը առավել անհամբերությամբ ծեւ հետաքրքրությամբ սպասում էին միջազգային արարի սկզբին: Եվ այն կայացավ, տալով մրցաշրջան-96-ի բոլոր հարցերի պատասխանները:

Անցած տարի, ամենամեծ առաջընթացը ունեցած թիմի համար մրցանակին արժանացավ Հարավաֆրիկյան Հանրապետության ազգային հավաքականը: Այս թիմը, որ մինչեւ վերջերս քիչ էր հայտնի ֆուտբոլասեր հասարակայնությանը, այժմ իսկական վերելք է ապրում: Աֆրիկյան ամենազարգացած այս երկրի ընտրանին 1996 թվին նվաճեց «Սեւ» աշխարհամասի գավաթը: Ներկայումս, հանդես գալով աշխարհի առաջնության ընտրական 3-րդ խմբում, ՀԱՀ հավաքականը առաջատարներից մեկն է, լավ հնարավորություններ ունի արժանանալու Ֆրանսիայի խաղարկվող ուղեգրերից մեկին: Պարգեւը ստացավ երկրի ֆուտբոլի ֆեդերացիայի նախագահը:

Երրորդ տարին է, ինչ աշխարհի լավագույն ընտրանի է ճանաչվում 1994 թ. ԱՄՆ-ում կայացած աշխարհի առաջնության հաղթող, Բրազիլիայի հավաքականը: Այս տարի բրազիլացիներին չկարողացավ շրջանցել նույնիսկ Եվրոպայի չեմպիոն Գերմանիայի հավաքականը: Մրցանակը հանձնվեց ֆուտբոլի բրազիլական կոնֆեդերացիայի նախագահ Ռիկարդո Տեյշերային եւ «տեխնիկական տնօրենների» ավագ մարզիչ Մարիո Զագալոյին:

«Fair play» («Ազնիվ խաղի») համար մրցանակների տերերը որոշվեցին երկու առումով: Օլիմպիական մրցանակին արժանացան այն հավաքականները, որոնք հանդես գալով օլիմպիական խաղերի ֆուտբոլի մրցաշարում, ցուցաբերել են հաղթանակի ձգտում եւ մարզական ազնիվ պայքար: Առաջին անգամ նման պարգեւի տիրացավ կանանց հավաքականը: Անդրանիկ դափնեկիր դարձավ Ատլանտայի ամառային Օլիմպիական խաղերի կանանց ֆուտբոլի մրցաշարի հաղթող ԱՄՆ հավաքականը: Տղամարդկանց թիմերից այդ չափանիշներին, ըստ կազմակերպիչների, առավել համապատասխանում էր Արգենտինայի օլիմպիական հավաքականը: Կազմակերպիչները նաեւ «Ազնիվ խաղի» հատուկ պատվոգիր հանձնեցին Գանայի ֆուտբոլի ֆեդերացիային:

Ձախից՝ Ալան Շիրերը, Ռոնալդոն եւ Ջորջ Վեան

«Fair play»-ի անհատական մրցանակը հանձնվում է խաղադաշտում ազնիվ վայել վարք դրսեւորած եւ ազգային ֆուտբոլի զարգացման գործում ամենամեծ ներդրում ունեցած ֆուտբոլիստներին: Որքան էլ տարօրինակ է, բայց «ասպետ» ճանաչվեց լիբերիացի Ջորջ Վեան, որն անցյալ տարի դարձել էր «Ոսկե գնդակի» դափնեկիր, իսկ այս տարի պատճառ դարձավ Եվրոպայի խաղադաշտերում քիթ կոտրելու «համաճարակի»: Հիշեցնենք, որ «Միլանի» ֆուտբոլիստը Չեմպիոնների լիգայի մրցաշարի, պորտուգալական «Պորտոյի» հետ օրացուցային խաղից հետո, հանդերձարանի ճանապարհին ընդհարվել էր Ռուդի Կոտեայի հետ եւ գլխի հարվածով կոտրել վերջինիս քիթը: Այս առումով Ավելանժը նշել է. «ՖԻՖԱ-ն լիբերիացուն ընտրել է «Ազնիվ խաղի» մրցանակի թեկնածու եւ չի պատրաստվում փոխել որոշումը: Միջադեպը լոկ սադրանքի հակազդեցություն էր, որը չի կարող ջնջել կամ որեւէ հետք թողնել Վեայի տասնամյա ֆուտբոլային կենսագրության, յուրաքանչյուր մրցաշարում եւ իրավիճակում նրա օրինակելի եւ անձնվեր պահվածքի վրա»: Ասվածի մեջ ճշմարտություն կա, քանզի Վեան մեծապես օգնել է քաղաքացիական պատերազմի «ճիրաններում» գտնվող իր երկրին, գովազդելով եւ միջոցներ տրամադրելով Լիբերիայի հավաքականին, աջակցելով երկրում մանկապատանեկան ֆուտբոլի զարգացմանը: Ի դեպ, իր «ախոյանին» ողջունեց ինքը Ռուդի Կոտեան, ինչով էլ արժանացավ ներկաների ծափողջույններին:

Ահա եւ միջոցառման ամենահանդիսավոր պահը: «Բոլայի» մրցանակի անդրանիկ դափնեկիր, Գերմանիայի հավաքականի նախկին ավագ, 1991 թվի աշխարհի լավագույն ֆուտբոլիստ Լոթար Մատեուսը «տարոսը», ոսկե գավաթի տեսքով, հանձնում է երիտասարդ բրազիլացի ֆուտբոլիստ Ռոնալդոյին: Այս մարզիկը վերջերս լավագույնն էր ճանաչվել նաեւ ՖԻՖԱ-ի կողմից: Ռոնալդոն իսպանական «Բարսելոն» ակումբի ներկայիս լավագույն ռմբարկուն է: Հաջողության առթիվ նրան շնորհավորեցին արծաթե եւ բրոնզե պարգեւների արժանացած Ջորջ Վեան եւ անգլիացի Ալան Շիրերը...

Ավստրալիայում շոգ է

Սիդնեյի տոթ եղանակը իսկական դժոխային պայմաններ է ստեղծել թենիսի Ավստրալիայի բաց առաջնության մասնակիցների համար: Սխալները եւ բացթողումները վերագրվում են եղանակին:

Աշխարհի թիվ 1 ռակետ Փիթ Սամփրասը մեծ դժվարությամբ հաղթեց թենիսի աշխարհում դեռեւս անհայտ Դոմինիկ Հրվատին, հաղթանակի ձգտելով 5 սեթերի ընթացքում: 2 ժամ 45 րոպե շարունակվեց ամերիկացի Ջիմ Կուրիեի եւ ավստրիացի Տոմաս Մուստերի մենամարտը: Անհաջող մրցաշրջանից հետո Մուստերը կրկին լավ մարզավիճակում է: Իրեն բնորոշ ագրեսիվության շնորհիվ նա հաղթեց 6-2, 3-6, 7-6, 6-3 հաշվով:

Տակավին պատանի 16-ամյա Մարտինա Հինգիսը հեշտ է տանում շոգը:

Ընդամենը երկու սեթ պահանջվեց շվեյցարուհուն հաղթելու համար Դրագոմիրին (7-6, 6-1):

Իսպանացի Կառլոս Մոյան 7-5, 6-2, 6-7, 6-2 հաշվով հաղթեց իր հայրենակից Ֆելիքս Մանտիլային: Մոյայի հաջորդ մրցակիցը կորոշվի Մայքլ Չանգի եւ չիլիացի Մարսելո Ռիոսի մրցամարտում:

Կանանց մենախաղերի քառորդ եզրափակիչում հարավաֆրիկուհի Ամանդա Կետցերը հաղթեց ամերիկուհի Կիմբերլի Պոյին (6-4, 6-1): Կիսաեզրափակիչում Կետցերի մրցակիցը կլինի ֆրանսուհի Մարի Պիրսը, որը առավելության է հասել բելգիացի մարզուհի Սաբինա Ապելմանսի նկատմամբ (1-6, 6-4, 6-4):

Տղամարդկանց զուգախաղերում ռուսաստանցի Անդրեյ Օլխովսկին եւ չեխ Մարտին Դամը 1/8 եզրափակիչում զիջեցին հաղթողի հիմնական հավակնորդ ավստրալական զույգին՝ Մարկ Վուդֆորդին եւ Տոդ Վուդբրիջին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

Հայ հեծանվորդները մեկնեցին Մոսկվա

Սպորտվարչության լրատվական ծառայությունից տեղեկացանք, որ հեծանվային սպորտի Հայաստանի հավաքականը մարտական կազմով մեկնել է Մոսկվա, մասնակցելու 6-օրյա հրապարակային հեծանվավազքի Ռուսաստանի բաց առաջնությանը: Մրցավազքն ընդգրկելու է 150 շրջանագիծ՝ 52 կմ ընդհանուր երկարությամբ: Հավաքականի ավագ մարզիչ Ալբերտ Սոլոյանը թիմի կազմում է ընդգրկել Ատլանտայի օլիմպիական խաղերի մասնակից Արսեն Ղազարյանին, Գրիգոր Գրիգորյանին, Կարեն Սոլոյանին, Արտյոմ Գալստյանին, Արմեն Գյոզալյանին եւ Դմիտրի Դյակովին:

Հայաստանի հավաքականը աշխարհում 41-րդ տեղն է գրավում

Սպորտվարչության լրատվական ծառայությունից հայտնում են, որ այս օրերին Ռուսաստանի Դաշնության Կրասնոդարի երկրամասում ուսումնամարզական հավաք են անցկացնում Ատլանտայի օլիմպիադայում 5-րդը ճանաչված, գյումրեցի եռացատկորդ Արմեն Մարտիրոսյանը եւ երեւանցի հեռացատկորդ Շիրակ Պողոսյանը: Նախատեսվում է, որ փետրվարի 7-ին վերջինս կմասնակցի այստեղ կազմակերպված միջազգային մրցաշարին, որն ընտրական բնույթ կկրի, մարտի 6-10-ը Փարիզում կայանալիք աշխարհի ձմեռային առաջնությունից առաջ: Արմեն Մարտիրոսյանը իր բարձր գործակցի շնորհիվ աշխարհի առաջնության ուղեգիր արդեն նվաճել է:

Նույն աղբյուրից տեղեկանում ենք, որ թեթեւ ատլետիկայի միջազգային ֆեդերացիայի հրապարակած 1996 թ. աշխարհի 10 լավագույն թեթեւատլետների ցուցակում Արմեն Մարտիրոսյանը զբաղեցնում է 8-րդ հորիզոնականը: Միջազգային ֆեդերացիայի անդամ 207 երկրների հավաքականների մեջ Հայաստանը զբաղեցնում է 41-րդ տեղը: Եվրոպայում մեր թիմը 22-րդն է, իսկ ԱՊՀ-ում 5-րդը:

Նաեւ հայազգի երկու մարզաշխատող

ԵՐԵՎԱՆ, 21 ՀՈՒՆՎԱՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Օրերս Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինի հրամանով ՌԴ մի շարք մարզաշխատողների շնորհվել են Ռուսաստանի պետական պարգեւներ: Նրանց թվում են նաեւ 50-ական թվականների ԽՍՀՄ հոկեյի հավաքականի լեգենդար դարպասապահ, մոսկվացի Գրիգորի Մկրտչյանը եւ Կիրովո-Չեպեցք քաղաքի «Օլիմպիա» մարզակումբի ղեկավար Արտաշ Տերտերյանը (Պողոսով): Նրանք արժանացան «Հայրենիքի առջեւ ծառայությունների համար» երկրորդ աստիճանի շքանշանի:

Աշխարհի առաջնությունը ցույց կտա մեր լեռնադահուկորդների ռեալ հնարավորությունները

ԵՐԵՎԱՆ, 21 ՀՈՒՆՎԱՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: «Փետրվարի սկզբին իտալական Սեստրիերե քաղաքում մեկնարկող աշխարհի առաջնությունը ցույց կտա Հայաստանի լեռնադահուկորդների ռեալ հնարավորությունները», Արմենպրեսի թղթակցին ասաց ՀՀ լեռնադահուկային սպորտի ֆեդերացիայի փոխնախագահ Ալֆրեդ Վարդանյանը: Նա ընդգծեց, որ Հայաստանի լեռնադահուկորդները տարբեր պատճառներով չկարողացան լիարժեք նախապատրաստվել մրցաշրջանին: Որպեսզի կարողանան փորձ ձեռք բերել, Հայաստանի հավաքականի 3 մարզիկ՝ Արսեն, Սեյրան եւ Արթուր Հարությունյանները հունվարի 23-ին մեկնում են Փարիզ: Ֆրանսիական Ալպերում 9-օրյա ուսումնամարզական հավաքից հետո նրանք իտալական Ալպերում կմասնակցեն աշխարհի առաջնությանը:

Ինչ վերաբերում է ՀՀ պաշտոնական պատվիրակությանը, ապա այն Իտալիա կմեկնի մրցումների նախօրեին:

Աշխարհի առաջնությունը կմեկնարկի փետրվարի 2-ին եւ կտեւի մոտ երկու շաբաթ:

Հայ մարզիկը ելույթ կունենա ունիվերսիադայում

ԵՐԵՎԱՆ, 21 ՀՈՒՆՎԱՐԻ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Հունվարի 20-ին Սեուլ մեկնեց Հայաստանի պատվիրակությունը, որը կմասնակցի Հարավային Կորեայի մայրաքաղաքում շուտով մեկնարկող ձմեռային ունիվերսիադային (համաշխարհային ուսանողական խաղեր): Ունիվերսիադայում Հայաստանի մարզական պատիվը պաշտպանելու են լեռնադահուկորդ Արման Հարությունյանը եւ դահուկորդ Արմեն Եղիազարյանը: ՀՀ պատվիրակության ղեկավարն է ձմեռային սպորտի մասնագետ Լեոն Տիրացույանը:

ՇԱԽՄԱՏ

Կամսկին հեռանում է վիրավորված

Պաշտոնապես աշխարհի փոխչեմպիոն համարվող ամերիկացի շախմատիստ Գատա Կամսկին անակնկալ որոշում է ընդունել մեծ շախմատից հեռանալու վերաբերյալ: ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ գործակալությանը տված հարցազրույցում նա հայտարարել է. «Նման քայլի դրդապատճառն այն է, որ Կասպարովը, Կարպովը եւ Իլյումժինովը ինձ երբեք թույլ չեն տա դառնալ աշխարհի չեմպիոն: Ցավոք, այնպիսի իրավիճակ է ստեղծվել, երբ այդ խումբը պարզապես զավթել է իշխանությունը համաշխարհային շախմատում: ՖԻԴԵ-ի նոր նախագահ Կիրսան Իլյումժինովի գալուց հետո իրավիճակը միջազգային այս կազմակերպությունում չի փոխվել», պարզաբանել է Կամսկին:

«Բոկա Հունիորսը» փոխում է ղեկավարին

Արգենտինյան «Բոկա Հունիորս» ակումբի ավագ մարզիչ է նշանակվել Էկտոր Վեյրան, որին Արգենտինայում շատերը «Բամբինո» են անվանում: Երկրում հռչակավոր մարզիչը ընտրվել է երեք թեկնածուներից, որոնք էին նաեւ Միգել Բրինդիսին եւ, վերջերս իտալական «Միլանից» հեռացված Օսկար Տաբարեսը:

1986 թվին Վեյրայի ղեկավարությամբ «Ռիվեր Պլեյտը» շահեց Լիբերտադորեսի գավաթը, իսկ 1994 թվին «Բամբինոն» վերջին 21 տարիների ընթացքում առաջին անգամ չեմպիոնի տիտղոսին բերեց «Սան Լորենսո» ակումբը:

«Բոկա Հունիորսի» նախկին մարզիչը՝ հանրահայտ Կառլոս Բիլարդոն հրաժարական տվեց, քանի որ երկրի ամենասիրված ակումբը տապալեց անցած մրցաշրջանը, թեեւ Արգենտինայում ամենաթանկարժեք կազմ ունեցող թիմում հանդես են գալիս այնպիսի «աստղեր», ինչպիսիք են Դիեգո Մարադոնան եւ Կլաուդիո Կանիջան:

Ի դեպ, Մարադոնան Բիլարդոյի հրաժարականից հետո ցանկություն է հայտնել ինքը դառնալ ակումբի մարզիչ, սակայն «Բոկա Հունիորսի» նախագահ Մաուրիսիո Մակրին ասել, որ Դիեգոն դեռ կարող է հանդես գալ թիմում: Նույն կարծիքին է նաեւ Վեյրան:

digitised by A.R.A.R.@

Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի Հատուկ դասընթացների բաժինը

հրավիրում է

«Քարտուղարության հմտություններ»

թեմայով դասընթացին

Այս դասընթացը ներկայացնում է քարտուղարի հիմնական պարտականությունները եւ դերը Արեւմուտքի ժամանակակից գրասենյակում: Դասընթացի հիմքում ընկած են քարտուղարի աշխատանքի հիմնական տարրերը` հեռախոսային հաղորդակցություն, հանդիպումների, ժամանակացույցի եւ աշխատակարգի կազմակերպում, գրասենյակի գործունեության շրջանակներում նախաձեռնության ցուցաբերում, գրասենյակի աշխատանքի կարգավորում: Դասընթացը նաեւ կընդգրկի գործարար գրագրության հիմնական տարրերը: Մասնակիցները ծեռք կբերեն համակարգչային առավել հաճախ օգտագործվող խմբագրման, աղյուսակային եւ օրացուցային ծրագրերի օգտագործման եւ արագ տպագրման փորձ (45 ժամ):

Այս դասընթացը օգտակար կլինի քարտուղարներին, գործավար-ռեֆերենտներին, վարչական օգնականներին, ովքեր ցանկանում են զարգացնել իրենց աշխատանքային հմտությունները:

- Դասախոսությունները կվարեն գրասենյակի կառավարման փորձ ունեցող հրավիրված բանախոսները:
- Սկիզբը` փետրվարի 4-ին, տեւողությունը` 6 շաբաթ:
երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ ուրբաթ օրերին, ժամը 16:30-ից մինչեւ 20:00:
- Գրանցումը եւ վճարումը տեղի կունենա Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի 19ա սենյակում, մինչեւ ս. թ. հունվարի 24-ը:
- Դասընթացին կարող են մասնակցել միայն առաջին 15 գրանցվածները:
- Դասախոսությունները կընթանան անգլերեն լեզվով:
- Ակնկալվում է, որ ուսանողներն ունենան անգլերենի իմացության առնվազն միջին մակարդակ:
- Վարձը` 125 ԱՄՆ դոլարին համարժեք դրամ:

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար զանգահարել` 27-16-58:

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

2 սենյականոց բնակարան 5 հարկանի քարե շենքի 1-ին հարկում, Դեմիրճյան 17 շենք:

Հեռախոսներ`

58-18-41, 52-30-56

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

4 սենյականոց բնակարան, (ընդհ. մակ.` 95 քմ, բնակ. մակ.` 65 քմ) քարե շենքի 4-րդ հարկում: Ունի վերնահարկ (45 քմ): Բն. ընդհ. մակ.` 140 քմ է: Գտնվում է Աջափնյակում` Հանր. հիվանդանոցի մոտ:

Հեռ.` 581841, 342586

ՍՓՅՈՒՌ

ԼՈՒՅՍ Է ՏԵՍԵԼ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ» ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐՔԸ

«Եվրասիա» հիմնադրամի աջակցությամբ **USAID-ի** միջոցներով:

Ձեռնարկությունների մասին տեղեկությունները ներկայացված են անգլերեն եւ ռուսերեն լեզուներով, ապրանքների եւ ծառայությունների ցուցիչը` անգլերեն, հայերեն, ռուսերեն, ֆրանսերեն, իտալերեն եւ արաբերեն լեզուներով:

Հրատարակիչ` «ՍՓՅՈՒՌ» ՍՊԸ:

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐՔԸ ԿԱՐԵԼԻ Է ՁԵՌՔ ԲԵՐԵԼ ԹԵՐԹԻ ԿՐՊԱԿՆԵՐԻՑ ԿԱՄ «ՍՓՅՈՒՌ» ՍՊԸ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿԻՑ:

✉ Փավստոս Բուզանդի 1/3, 1-ին հարկ

☎ 58-13-51, 58-91-67

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մեծ Բրիտանիայում օրերս թողարկվել է մի CD-ROM, որը մեկ ժամից ավելի պատմում է արքայական ընտանիքի զրուցավեպը: Լազերային սկավառակների մեջ զետեղված են հարյուրավոր լուսանկարներ, 10 հազար բառ, տեսահոլովակներ: Այս ամենը վերնագրված է. «14 ամուսնություն եւ մեկ ապահարզան»:

ԷՔՍՊՐԵՍ

ALLIANCE Co. Ltd.

ԱԼԻԱՆՍ ՍՊԸ

«Ալիանս» ՍՊԸ-ն հրավիրում է աշխատանքի բարձր որակավորում ունեցող հաշվապահի, որը իր մասնագիտությամբ ունի առնվազն հինգ տարվա աշխատանքային ստաժ:

Հասցե` Տպագրիչների 9, բնկ 35/36,
Հեռ.` (374+2): 52.16.00, 58.98.49, 52.93.90

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

Առանձնատուն, 80 քառ. մ նկուղ-ավտոտնակով եւ երկու բնակելի հարկով (առանց ներքին հարդարանքի), «Ջվարթնոց» կինոթատրոնի մոտակայքում (Մոնումենտ): Կա նաեւ մրգատու ծառերով փոքրիկ այգի:

Զանգահարել` 27 22 57 ժամը 10-16, 58 33 26 ժամը 18-23

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հունվարի 24-ին` ժամը 13-ին, գրողների միության մեծ դահլիճում տեղի կունենա գրական ցերեկույթ` նվիրված գրականագետ Սուրեն Աղաբաբյանի ծննդյան 75-ամյակին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի հատուկ դասընթացների բաժին

Միջազգային իրավունքի պրոֆեսոր Յուրի Բարսեղովը

ներկայացնում է

«Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության կարգավորմանն առնչվող միջազգային իրավունքի խնդիրներ»

Հունվարի 23

ժամը 18:00

Հայաստանի ամերիկյան համալսարան

Փոքր դահլիճ, 5-րդ հարկ

Մուտքն ազատ է

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար զանգահարել` 27-16-58

Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի հատուկ դասընթացների բաժինը

ներկայացնում է իր առաջիկա անգլերենի ուսումնական ծրագրերը`

Անգլերենի երրորդ փուլ

Փետրվարի 3-ից մինչեւ մարտի 14-ը
երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերին, ժամը 17:00-20:15
Վարձը 38.000 դրամ
Գրանցման եւ վճարման ժամկետը մինչեւ հունվարի 24-ը

Քարտուղարության հմտություններ

Փետրվարի 4-ից մինչեւ մարտի 14-ը
երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ ուրբաթ օրերին, ժամը 16:30-20:00
Վարձը 125 ԱՄՆ դոլարին համարժեք դրամ
Գրանցման եւ վճարման ժամկետը մինչեւ հունվարի 24-ը

Անգլերեն չորրորդ փուլ

Մարտի 17-ից մինչեւ ապրիլի 25-ը
երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերին, ժամը 17:00-20:15
Վարձը 95 ԱՄՆ դոլարին համարժեք դրամ
Գրանցման եւ վճարման ժամկետը մինչեւ մարտի 10-ը

Գործարար առաջարկների գրագրություն

Մարտի 18-ից մինչեւ ապրիլի 24-ը
երեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրերին, ժամը 17:00-20:15
Վարձը 70 ԱՄՆ դոլարին համարժեք դրամ
Գրանցման եւ վճարման ժամկետը մինչեւ մարտի 10-ը

Անգլերենի առաջին փուլ

Ապրիլի 28-ից մինչեւ հունիսի 6-ը
երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերին, ժամը 17:00-20:15
Վարձը 95 ԱՄՆ դոլարին համարժեք դրամ
Գրանցման եւ վճարման ժամկետը մինչեւ ապրիլի 21-ը

Զբոսաշրջություն

Ապրիլի 29-ից մինչեւ հունիսի 5-ը
երեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրերին, ժամը 17:00-20:15
Վարձը 70 ԱՄՆ դոլարին համարժեք դրամ
Գրանցման եւ վճարման ժամկետը մինչեւ ապրիլի 21-ը

- *Դասընթացների գրանցումը եւ վճարումը տեղի կունենա Հայաստանի ամերիկյան համալսարանում, 19ա սենյակում:*
- *Յուրաքանչյուր դասընթացին կընդգրկվեն առաջին 15 դիմորդները:*
- *Դասընթացները կանցկացվեն Հայաստանի ամերիկյան համալսարանում:*

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար զանգահարել` 27-16-58:

ԿՈՐԵԼ Է

Անի Լավրենտի Դավթյանի N 42 ռուսական միջնակարգ դպրոցի կողմից 1990 թվ. տրված միջնակարգ կրթության ատեստատը: Համարել անվավեր:

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

3 սենյականոց սեփական տուն, իր հարմարություններով: Ծերենցի 2-րդ նրբ:

Հեռ. 23-81-06:

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

մետաղյա (երկաթե) թիթեղ:

ավտոմեքենա ГАЗ-52

Հեռ. 74-46-44

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

3 սենյականոց բնակարան, ավտոտնակով, Արաբկիրի փողոցում:

ՀԵՌԱԽՈՍՆԵՐ`

25-11-87, 58-18-41

«Պարբերական» հրատարակչության տպարան, Երեւան-23, Արշակունյաց 2 Գրանցման թիվ 65. Դասիչ 69149. Պատվեր 499 Տպաքանակը 4000 Ստորագրված է տպագրության, 21. 01. 1997 Գինը 100 դրամ

digitised by A.R.A.R.@